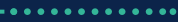

Miljøindsatsen i Arktis 2000

Miljøbistand Nord - DANCEA

Miljøindsatsen i Arktis 2000

Aktiviteter støttet
af Dancea

Indhold

1 FORORD	5
1 DANCEA	7
1.1 Modtagerområdet for Dancea	9
1.2 Rammerne for administrationen af Dancea	10
1.3 Kriterier for udvælgelse af projekter og brugen af resultaterne	12
2 HVIDHVALER VED VESTGRØNLAND	14
2.1 Baggrunden for ideen om en kampagne	14
2.1.1 Videnskabelige undersøgelser af hvidhvaler i Vestgrønland	14
2.1.2 Den seneste biologiske rådgivning	15
2.1.3 Den aktuelle situation	16
2.2 Kampagnen – idé og indhold	18
2.2.1 Kampagnens elementer	18
2.2.2 Hvad kom der ud af kampagnen	20
3 OPRINDELIGE FOLK I RUSLAND	24
3.1 Indledning	24
3.2 Det arktiske miljøsamarbejde	27
3.3 Raipon projektet: hellige steder.	27
3.4 Andre Raipon projekter	32
3.5 Andre oprindelige folk projekter	33
4 KROPPEN SLETTER IKKE ALLE SPOR	34
4.1 Grænseværdier	34
4.2 Værdien af grænseværdier	35
4.3 Livsstil sætter sig spor	35
4.4 Hormonbalancen	36
4.5 Effekten i Arktis.	37
4.6 Stregspil og moderne miljøkamp	39

4.7	Hvaler, fugle og mennesker	40
4.8	Ikke af grind alene	41
5	MILJØVENLIG BYGNINGSRENOVERING I GRØNLAND	43
5.1	Sektorprogrammet vedrørende miljø- og energiforbedrende renovering	44
5.2	Pilotforsøg i år 2000	44
6	DANCEA-MIDLERNES FORDELING I 2000	47
7	THE ARCTIC MONITORING AND ASSESSMENT PROGRAMME 2. FASE	53
7.1	AMAP projekt-liste	53
8	DET ARKTISKE MILJØPROGRAM - VIDENOPBYGNING	66
8.1	AMP-V projektliste	66
9	DET ARKTISKE MILJØPROGRAM - KONKRETE TILTAG	73
9.1	AMP-K aktiviteter i år 2000	73
10	DE OPRINDELIGE FOLKS SEKRETARIAT (IPS) OG NGO'ER MED TILKNYTNING TIL ARKTIS	74
10.1	Projektliste	74
11	ARKTIS I ØVRIGT	78
11.1	Øvrig projektliste	78
12	BILAG	79
12.1	Forkortelser og forklaringer	79
12.2	Oplysninger om Danmarks miljøbistand	81
12.3	Det rådgivende udvalg for Arktis 2000	83
12.4	Koordinationsgruppen for AMAP 2000	85

Forord

I årsrapporten for 2000 er der lagt særlig vægt på hvidhvalskampagnen i Grønland, de oprindelige folk i Rusland og mulige følger af forureningen med miljøfremmede stoffer i Grønland og Færøerne. Alle tre emner viser bredden i indsatsen for miljø og natur i Grønland og Arktis.

Diskussionerne omkring overudnyttelsen af hvidhvaler i Grønland har paralleller til tilsvarende danske diskussioner om udnyttelse af fiskeressourcen i Nordsøen. Resultaterne af en række Dancea projekter har medvirket til en offentlig debat om balancen mellem fangernes udnyttelse af hvidhvaler og andre befolkningsgruppers ønske om, at efterlade en rig natur til børn og børnebørn.

Mange oprindelige folk i den arktiske del af Rusland er truede på deres eksistens, bl.a. gennem manglende anerkendelse af deres legale rettigheder og menneskerettigheder i øvrigt. Derfor må vi, som også folketinget har besluttet det, gøre en særlig indsats for fortsat at hjælpe de betrængte oprindelige folk i det russiske nord.

De miljøfremmede stoffer i Arktis er desværre kommet for at blive en lang tid fremover, og der er nu for alvor sat fokus på mulige følger af disse forureninger på de arktiske befolkningers sundhed. Dette rejser helt naturligt en livsstilsdiskussion, som man må forholde sig til uden fordomme og må drage konsekvenserne af. Vi arbejder hårdt for at få vedtaget og ratificeret internationale aftaler, som begrænser forureningen af Arktis, men det er samtidig vigtigt at udbygge viden om den traditionelle kosts fordele og ulemper.

Endelig orienteres om indsatsen for miljøvenlig bygningsrenovering i Grønland. Det fireårige program er en nyskabelse, som kan danne model for større sammenhængende indsatser under Dancea-programmet fremover.

Svend Auken

Miljø- og Energiminister

Alfred Jakobsen

Landsstyremedlem for
Sundhed og Miljø

1 DANCEA

Som led i Danmarks internationale indsats under Miljø-, Freds- og Stabilitetsrammen ydes der under Dancea-programmet støtte til projekter med et miljømæssigt sigte i Arktis. Under Dancea indgår flere delprogrammer med forskellig fokus og sigte. I det følgende redegøres derfor kort for baggrunden for miljøstøtten til Arktis og for de prioriterede indsatsområder.

Udgangspunktet for miljøindsatsen i Arktis er den internationale arktiske miljøstrategi (AEPS), der blev vedtaget af Danmark og de øvrige arktiske lande i Rovaniemi, Finland, i 1991. Denne strategis hovedelementer omfatter beskyttelse af menneskene i Arktis med accept af en bæredygtig udnyttelse af naturressourcerne, hvor kulturelle behov

ISBJERG VED GRØNLAND. FOTO: DANSK POLARCENTER

så vidt muligt indpasses. Strategien har endvidere til formål at beskytte, genoprette og overvåge det arktiske miljø og som endeligt mål at eliminere forureningen af Arktis. Ved vedtagelsen af AEPS anerkendte de 8 arktiske lande samtidig betydningen af at inddrage repræsentanter for de oprindelige folks organisationer i miljøarbejdet.

I 1991 var der i de 8 cirkumpolare lande en klar erkendelse af en voksende grænseoverskridende forurening af Arktis fra kilder beliggende syd for Arktis. En forurening, hvis kilder ikke i detaljer var kendte, og hvor betydningen for den arktiske befolkning var ukendt. Formuleringen i regeringens oprindelige strategi fra 1994 sikrer da også først og fremmest midler til det internationalt orienterede arktiske miljømonitoringsprogram, AMAP.

I de efterfølgende år har AMAP klart dokumenteret, at det arktiske område er udsat for en markant forurening fra Kina, Rusland, Vesteuropa og USA. Denne forurening bevirker, at den kost, som er en naturlig følge af Grønlands traditionelle fangst og jagt, på mange måder er direkte sundhedsskadelig. I den samme periode har der været et voksende pres fra lokalbefolkningen om at få afdækket og afhjulpet lokale miljøproblemer så som sikring af rent drikkevand samt tidssvarende og miljørigtig affaldshåndtering og energiproduktion.

Den voksende viden om forholdene i Arktis har ført til en bred erkendelse af et behov for en mere konkret og fremadrettet indsats i selve Arktis. Dette behov afspejles bl.a. i udbygningen af miljø samarbejdet AEPS til det i 1996 dannede Arktisk Råd, der med udgangspunkt i aftalen fra 1991 i mere bred forstand skal beskæftige sig med bæredygtig udvikling og udnyttelse af de ressourcer og muligheder, som findes eller kan skabes i de arktiske samfund.

En tilsvarende ændring af fokus fra den konstaterende monitoring til mere konkrete aktiviteter til afhjælpning af forureningen i selve Arktis er foregået i Dancea.

I overensstemmelse hermed er det overordnede formål for Dancea at forebygge og begrænse forureningen af miljøet og sikre naturbevarelsen i Arktis, herunder at støtte implementeringen af den internationale arktiske miljøstrategi, og at medvirke til at sikre en miljømæssig bæredygtig udvikling af især de danske dele af Arktis med særlig vægt på en bæredygtig udnyttelse af de arktiske naturressourcer.

1.1 MODTAGEROMRÅDET FOR DANCEA

Danceaprogrammet omfatter det arktiske område med særlig vægt på den danske del af Arktis, dvs. Grønland, og på hjælp til de stærkt trængte oprindelige arktiske folk i Rusland.

Selvom det arktiske miljø endnu er forholdsvis rent mange steder, har undersøgelser de sidste år dokumenteret, at sundhedstilstanden hos visse befolkningsgrupper i Arktis, og herunder Grønland, er truet som følge af grænseoverskridende forurening med tungmetaller, især kviksølv, persistente organiske forurenende stoffer, de såkaldte POPer, samt radioaktive stoffer. I forbindelse med de globale miljøproblemer mangler der endvidere tilstrækkelig viden om effekten af klimaændringer og nedbrydningen af ozonlaget i de arktiske egne.

I Grønland har man desuden fortsat konkrete miljøproblemer i forbindelse med en utidssvarende affaldshåndtering, efterladenskaber i naturen fra tidligere tiders aktiviteter, manglende effektivitet i energiforsyning og et utidssvarende energiforbrug i blandt andet boligsektoren. Dertil kommer en overudnyttelse af visse levende ressourcer og begrænsede muligheder for nye bæredygtige erhvervsmuligheder. En særlig problemstilling knytter sig til fortidsminder og disses beskyttelse og eventuelle udnyttelse i forbindelse med turisme.

Rusland dækker en meget stor del af det arktiske område, og mange områder har store miljømæssige problemer som følge af en hensynsløs udnyttelse af mineraler og fossile ressourcer. Ødelæggelsen af de

oprindelige folks traditionelle jagt- og fangstområder tiltager, mens arbejdsløsheden stiger. Den økonomiske krise i Rusland har ramt de oprindelige folk særligt hårdt, og eksempelvis er den forventede gennemsnitlige levealder 20 år lavere end for Ruslands øvrige befolkning.

1.2 RAMMERNE FOR ADMINISTRATIONEN AF DANCEA

Regeringen fremlagde i 1993 en overordnet handlingsplan for Miljø- og Katastroferammen, som indgik i betænkning 1252/1993 om "Danmarks Internationale Indsats". Handlingsplanen var en opfølgning på Rio-konferencen i 1992 og Folketingets beretning af 18/12 1992 om global miljø- og katastrofebistand. Planen opererede med fire indsatsområder, herunder "Indsats til beskyttelse af Arktis". I forlængelse heraf fremlagde regeringen den 1. februar 1994 "Delstrategi vedrørende indsats til beskyttelse af det arktiske miljø", dateret oktober 1993.

I 1999 fremlagde regeringen sin redegørelse af 14. januar om den hidtidige anvendelse af Miljø- og Katastroferammen og den fremtidige anvendelse af Miljø- Freds- og Stabilitetsrammen. Det fremgik af redegørelsen, at den hidtidige indsats bl.a. havde bidraget til at afdække miljøproblemerne i Grønland, og at indsatsen derfor nu i højere grad ville blive rettet mod konkrete støtteforanstaltninger i Grønland. Desuden ville initiativer, der fremmer en miljømæssig bæredygtig erhvervs- og samfundsudvikling blive inddraget. Som opfølgning på regeringens redegørelse og en forespørgselsdebat om miljøbistanden vedtog Folketinget i maj 1999 en opfordring, V79, til regeringen om bl.a.:

- At styrke indsatsen for, at internationale miljøaftaler efterleves.
- At styrke modtagerlandenes egen miljøindsats med indragelse af det civile samfund.
- At styrke indsatsen i Arktis med særlig vægt på Grønland.
- At bæredygtigheden og kvaliteten i miljøbistanden fortsat øges under hensyn til formålet med Rioprocesen, specielt at miljøbeskyttelse ikke kan anskues isoleret fra udviklingsprocessen og de

overordnede principper for den danske miljø- og udviklingsbi-stand.

- At anvendelsen af bæredygtig energi opprioriteres.
- At den danske ressourcebase, NGO'er, virksomheder, universiteter m.fl. indrages aktivt, og at den folkelige deltagelse, debat og oplysning øges.

De konkrete bevillingsmæssige rammer for Dancea's aktiviteter i år 2000 findes i årets finanslov, § 23.26.13.

Administrationen af Danceaprogrammet er henlagt til Miljøstyrelsen. Dancea er p.t. administrativt delt i fire delprogrammer:

- Det Arktiske Monitorings- og Vurderingsprogram (AEPS/AMAP)
- Det Arktiske Miljøprogram - videnopbygning (AMP-V)
- Det Arktiske Miljøprogram - konkrete tiltag (AMP-K)
- Støtte til oprindelige folk i Arktis

Dertil kommer et særligt sektorprogram for miljø- og energirigtig renovering af den grønlandske boligmasse samt el- og drikkevandsforsyning.

Støtten til det arktiske monitoringsprogram AMAP, der også omfatter miljøbelastningens betydning for menneskers sundhed, prioriteres fortsat højt ligesom den generelle videnopbygning i AMP-V om miljørelaterede emner.

I perioden fra 1994 til 1998 er der kun i mindre grad givet støtte til projekter som er relateret til lokale miljøforhold i Grønland. I dag prioriteres indsatserne i retning af yderligere støtte til mere konkrete miljøforanstaltninger og øget støtte til en bæredygtig udvikling.

Dette sætter større fokus på følgende indsatsområder:

- Støtte til projekter som skaber miljøbevidsthed samt inddrager lokalbefolkningen i Grønland i miljøarbejdet.
- Støtte til gennemførelse af konkrete miljøforbedrende aktiviteter, såsom forundersøgelser, design, anlæg, herunder etablering af

demonstrationsanlæg og i særlige tilfælde drift inden for affalds- sektoren, energisektoren og vandforsyningssektoren.

- Støtte til at sikre beskyttelse, forbedring og genopretning af den miljømæssige kvalitet samt bæredygtig udnyttelse af naturressourcerne, herunder lokale befolkningers brug af ressourcerne i Grønland.

Disse indsatsområder behandles primært i de to delprogrammer Det Arktiske Miljøprogram - Konkrete Miljøtiltag og -Videnopbygning.

Endelig gives fortsat støtte til inddragelse af de oprindelige folk i Arktis i miljøsamarbejde, herunder støtte til Oprindelige Folks Sekretariat i København (IPS). Desuden har der i 2000 været en øget indsats for bedring af miljøforholdene for den oprindelige befolkning i den arktiske del af Rusland.

1.3 KRITERIER FOR UDVÆLGELSE AF PROJEKTER OG BRUGEN AF RESULTATERNE

Da indsatsen i Dancea i høj grad hviler på det internationale arktiske samarbejde er de overordnede rammer for en væsentlig del af de støttede projekter fastlagt gennem en flerårig programmering. Dette har en afgørende indflydelse på, hvilke projekter der fremmes. Indsatsen især i Grønland aftales i tæt dialog med Grønlands Hjemmestyre, hvorfor der også her sigtes mod en langsigtet målopfyldelse.

Ved prioriteringen af støttetilsagn vurderes det enkelte projekts mål og forventede resultater i relation til de prioriterede indsatsområder, og til dokumentationen af den miljømæssige væsentlighed og gennemførligheden af indsatsen. Ansøgerens kompetence på de relevante fagområder tillægges også stor vægt.

Der foretrækkes projekter, som kan relateres og anvendes direkte til en konkret indsats til løsning af et problem eller klarlæggelse af en væsentlig problemstilling inden for indsatsområderne, ligesom benyttelse af eksisterende dansk og grønlandsk erfaring og ekspertise inden

for de konkrete fagområder og initiativer foretrækkes. Elementer, som indebærer videnovertførsel til eller videnoptygning i lokale arktiske administrationer eller institutioner, organisationer og lignende vægtes ligeledes højt.

Projektresultater skal afrapporteres fyldestgørende og offentliggøres i en form, som gør resultaterne direkte synlige og anvendelige for relevante målgrupper.

Resultaterne af monitoringsprojekterne (AMAP) vurderes i de periodiske internationale miljø-assessments (rapporter), som udføres i internationale ekspertgrupper i regi af Arktisk Råd. Rapporterne indgår efterfølgende som dokumentationsmateriale i det internationale miljøpolitiske arbejde f.eks. i forbindelse med udarbejdelse af nye konventioner og andre miljøpolitiske tiltag.

Resultaterne af projekterne under det arktiske miljøprogram (AMP) anvendes enten direkte i de berørte sektorer og forvaltninger eller mere indirekte som ny viden tilgængelig for offentligheden i projektrapporter og artikler i internationale fagtidsskrifter.

Resultaterne af støtten til de oprindelige folk udmønter sig i høj grad i en øget synlighed af de arktiske oprindelige folk og deres miljøproblemer i de internationale miljøfora. De oprindelige folk i Arktis får derved mulighed for at påvirke de internationale aftaler og konventioner, som er bestemmende for disse folks fremtidige muligheder.

En række af projekttypene beskrives i øvrigt i temaartikler i Danceas årsrapporter.

2 Hvidhvaler ved Vestgrønland

Den 19. og 20. september 2000 havde Kalaallit Nunaat Radioa TV-afdelingen hvidhvaler på programmet. I den bedste sendetid umiddelbart efter nyhederne vistest filmen ”Siunissaq qilalugaq qaortartalik – en fremtid med hvidhvaler”, og dagen efter blev filmen fulgt op med en direkte debat mellem to fangere, to naturforvaltere og en biolog. De diskuterede den seneste biologiske rådgivning om at begrænse fangsten af hvidhvaler og de metoder, som biologerne bruger for at få oplysninger om hvidhvalerne. De diskuterede også konsekvenserne af en begrænsning i fangsten.

Udsendelserne var hovedelementet i en kampagne om hvidhvaler planlagt og udarbejdet af Grønlands Naturinstitut. Hensigten med kampagnen var at fremlægge den videnskabelige viden om hvidhvalerne for hele det grønlandske samfund i forventning om, at det kunne være startskuddet til en mere åben debat om forvaltningen og udnyttelsen af hvalerne. I det følgende uddybes baggrunden for og ideerne med kampagnen og erfaringerne beskrives.

2.1 BAGGRUNDEN FOR IDEEN OM EN KAMPAGNE

2.1.1 Videnskabelige undersøgelser af hvidhvaler i Vestgrønland

Siden starten af 1990'erne har Grønlands Naturinstitut beskæftiget sig med hvidhvaler. Baggrunden var, at fangsten af hvidhvaler fra slutningen af 1960'erne og op gennem 1970'erne steg kraftigt, fra gennemsnitligt knap 350 hvaler om året i 1955-1965 til knap 950 hvaler om året i 1966-1976. I denne periode blev omringningsfangsten introduceret, og fangerne fik samtidig langt bedre mulighed for at afsætte den eftertrægtede mattak (hvalhud) i andre dele af Grønland. Fangsterne bestod ofte af flere hundrede hvidhvaler, og på få dage kunne fangerne i en bygd hente hele deres årsindkomst. De høje fangster og den høje markedsværdi var medvirkende årsag til, at biologerne mente, der var behov for at følge udviklingen i bestanden nærmere.

I 1981 og 1982 talte canadiske biologer for første gang hvidhvaler fra fly i hvalernes vinteropholdsområde mellem Disko Bugt og

Nuuk. Næste tælling blev gennemført af biologer fra Grønlands Naturinstitut i 1990 og 1991, og siden har instituttet optalt hvalerne yderligere 4 gange.

I første omgang koncentrerede Grønlands Naturinstitut sig om at indsamle oplysninger om hvalernes basale biologi. Der blev indsamlet prøver fra fangsten i Nordvestgrønland, og på den måde fik biologerne oplysninger om hvalernes reproduktion, fordelingen af hanner, hunner og unger i flokkene, føde, alder, kondition o.m.a. Da fangerne i starten af 1990'erne blev pålagt at indsende spidsen af underkæben fra hvalerne til Grønlands Naturinstitut, fik biologerne desuden løbende oplysninger om alders- og kønsfordeling i fangsten og om bestandssammenhænge for hvidhvaler ved Vestgrønland.

Samtidig startede biologerne arbejdet med at afklare sammenhængen mellem hvidhvalerne i den østlige del af Canada og hvidhvalerne ved Vestgrønland. Satellitsporing er et vigtigt redskab til afklaring af dette spørgsmål, og siden starten af 1990'erne har 43 hvidhvaler i Østcanada fået monteret en satellitsender på ryggen og har dermed øget biologernes viden om hvalernes vandring og bestandssammenhænge.

2.1.2 Den seneste biologiske rådgivning

De videnskabelige oplysninger bliver fremlagt i den Nordatlantiske Havpattedyr-kommission, NAMMCO, samt i den Canadisk-Grønlandske Fælleskommission for Bevaring og Forvaltning af Nar- og Hvidhvaler, JCCM. Her vurderer biologer fra medlemslandene resultaterne af de forskellige undersøgelser og udarbejder en videnskabelig rådgivning, som herefter fremlægges for det videnskabelige råd. NAMMCO's videnskabelige råd fremsender den endelige rådgivning til Grønlands Hjemmestyre.

I sommeren 2000 fremlagde NAMMCO den seneste biologiske rådgivning vedrørende hvidhvaler ved Vestgrønland, og den adskilte sig ikke væsentligt fra de senere års rådgivning. Hovedtrækkene i rådgiv-

ningen var, at bestanden af hvidhvaler er gået tilbage med ca. 60% i løbet af de seneste 20 år. Den nuværende fangst er for stor og medfører, at bestanden fortsætter med at gå tilbage. Biologerne anslår, at hvidhvalerne vil være forsvundet fra Vestgrønland om ca. 20 år, hvis den nuværende fangst fortsætter. Fangsten skal reduceres til 100 hvidhvaler om året, hvis tilbagegangen skal standses og til 0, hvis man vil være helt sikker på, at bestanden kan vokse. De videnskabelige undersøgelser viser en klar tendens, og Rådet mener, der er tilstrækkelig viden til at tage en beslutning om hvidhvalernes fremtid.

2.1.3 Den aktuelle situation

Udnyttelsen af naturens ressourcer har stor betydning for det grønlandske samfund. Mange lever direkte og indirekte af naturen (fangere, fiskere, ansatte i fiskeindustrien m.fl.), og mange nyder at gå på

HVIDHVAL FÅR EN SATELLITSENDER MONTERET PÅ RYGGEN. FOTO: MADS PETER HEIDE-JØRGENSEN.

jagt og fiske, når de har fri. Størstedelen af Grønlands eksportindtægter kommer fra salg af produkter fra fiskeindustrien, og havpattedyr, landpattedyr, fugle m.m. har stor betydning internt i Grønland både økonomisk og som supplement til husholdningen. Det er derfor vigtigt fortsat at have mulighed for at høste af naturen. Samtidig bliver udnyttelsen stadig mere effektiv og presset på de levende ressourcer stadig større som følge af befolkningstilvæksten og brugen af effektive transportmidler, især speedbåd og snescooter.

Der er imidlertid et misforhold mellem den biologiske rådgivning om begrænsning af fangsten på hvidhvaler og fangernes vurdering af situationen. Fangerne mener ikke, at de resultater biologerne fremlægger i NAMMCO's videnskabelige komite, er tilstrækkeligt velunderbyggede. Det er fangernes opfattelse, at nogle af undersøgelserne bliver udført forkert og derfor giver et misvisende resultat. Rådgivningen bygger således på fejlagtige oplysninger, og fangerne finder derfor ikke rådgivningen brugbar. De mener, at resultaterne desuden passer dårligt med de erfaringer, fangerne selv har fra deres daglige observationer i naturen.

Forskellen i opfattelsen drejer sig både om hvalernes status (hvor mange hvaler der er, sammenhænge mellem bestande, reproduktionen og behovet for forvaltning) og om, hvordan rådgivningen bliver til lovgivning, og hvem der har magten, når beslutningerne skal tages.

Kendskab til forvaltningsprocessen og baggrunden for den biologiske rådgivning er en vigtig forudsætning for at forstå og acceptere, at det kan være nødvendigt at regulere udnyttelsen af en art. Det gælder for alle de arter, der bliver udnyttet enten erhvervs- eller fritidsmæssigt.

Der er derfor et stort behov for at oplyse om baggrunden for forvaltningen af de levende ressourcer i Grønland samt for åbent at diskutere de forskellige synspunkter og eventuelle tiltag. Hvidhvalerne i Vestgrønland er et af de største problembørn i dagens Grønland.

Det er desuden en god art at ”starte med”, fordi fangerne har en stor viden om arten, som derved kan blive inddraget i de videnskabelige undersøgelser.

Dette er baggrunden for, at Grønlands Naturinstitut foråret 1998 ansøgte Dancea om økonomisk støtte til en kampagne om hvidhvaler i Vestgrønland.

2.2 KAMPAGNEN – IDÉ OG INDHOLD

Kampagnen henvendte sig primært til to målgrupper – dels til nuværende fiskere og fangere og dels til unge i aldersgruppen 16-24 år.

Målet med kampagnen i forhold til fiskere og fangere var at informere om resultaterne af de videnskabelige undersøgelser samt at øge kendskabet til hele forvaltningsprocessen fra biologisk rådgivning til fastsættelse af regler. Målet i relation til de unge var at øge den grundlæggende viden om en af de arter, der bliver udnyttet i Grønland, samt om forvaltningsprocessen.

Gennem forskellige medier skulle kampagnen belyse de forskellige opfattelser af status for og udnyttelsen af hvidhvalerne – de biologiske undersøgelser og resultaterne af disse, samt fangernes viden om hvidhvalerne og deres mening om biologernes arbejde. Ved at præsentere de forskellige synspunkter bredt i forskellige medier håbede instituttet at sætte gang i en offentlig debat om hvidhvaler.

2.2.1 Kampagnens elementer

I foråret 1998 åbnede en udstilling om satellitsporing af hvid- og narhvaler i Naturinstitutets udstillingsområde. Udstillingen består af 10 plancher, computergrafik af hvalernes vandringer samt en råvideo fra arbejdet med at montere satellitsendere på narhvaler ved Canada. Desuden fik gæsterne en folder om udstillingen med hjem. Denne udstilling har været udgangspunkt for størsteparten af de rundvisninger, der har været af gæster ved Naturinstitutet – heriblandt en

hel del elever fra 9.-11. klasse samt gymnasier. Siden åbningen har godt 5.000 gæster, primært fra Grønland, set udstillingen.

I maj måned 2000 blev Naturinstituttets blad PITU uddelt til alle husstande i Grønland. Bladet var et temanummer om hvidhvaler ved Vestgrønland og indeholdt både historiske artikler om fangst af hvidhvaler i Sydgrønland og artikler om videnskabelige undersøgelser og om den viden, biologerne har indsamlet om hvidhvalerne. Artiklerne var krydret med masser af illustrationer og lavet i et appetitligt layout.

I september måned 2000 fik besøgende på instituttets hjemmeside www.natur.gl adgang til en større sektion om hvidhvaler. Hjemmesiden er fuldt dobbeltsproget, og der er både mulighed for at læse oplysninger om instituttets undersøgelser samt mulighed for at hente diverse artikler og rapporter ned fra nettet.

Den 19. september blev filmen "Siunissaq qilalugaq qaqortartalik – en fremtid med hvidhvaler" vist på KNR-TV (Grønlands landsdækkende tv-station) umiddelbart efter nyhederne i den bedste sendetid. Filmen er lavet af Shoot & Move Production v/ Simon Mouridsen og beskriver hele situationen omkring hvidhvaler i Vestgrønland. Der er interviews med fangere, politikere, forvaltere og biologer, og de forskellige synspunkter bliver præsenteret.

Den efterfølgende aften var der direkte debat først i KNR-TV og efterfølgende i KNR-radio. Panelet bestod af to fangerrepræsentanter henholdsvis fra Qeqertarsuaq i Disko Bugt og Kullorsuaq i Upernavik kommune, to fra fangstafdelingen i Erhvervsdirektoratet, Grønlands Hjemmestyre samt en biolog fra Grønlands Naturinstitut. Debatten i radioen foregik direkte med de lyttere, der ringede ind til panelet med spørgsmål og kommentarer. Filmen er efterfølgende sendt ud til lokale fangerforeninger, skoler, biblioteker, lokale tv-stationer m.m. til fri afbenyttelse.

2.2.2 Hvad kom der ud af kampagnen

Indtrykket er, at der har været pæn interesse både for udstillingen og for PITU. Det har været mest tydeligt under rundvisningerne. En del af gæsterne har set bladet og stiller spørgsmål eller refererer til oplysninger, de har fra bladet. Instituttet har også fået henvendelser fra folk via e-mail, eksempelvis skolelærere, der anmoder om klassesæt af bladet. Disse kampagneelementer har tilsyneladende ikke været decideret debatskabende, men har i højere grad formidlet viden om hvidhvalerne til samfundet.

Filmen og den efterfølgende paneldiskussion har uden tvivl skabt den største debat. I ugerne efter udsendelserne var der stort set daglig indlæg i KNR-radios morgenflade, der er en blanding af små indslag, direkte interviews, musik, vejrudsigter, nyheder m.m. Ofte var det fangere, der kommenterede de videnskabelige undersøgelser og nødvendigheden af fortsat at have muligheden for at fange hvidhvaler. Der blev bl.a. sat spørgsmålstejn ved oplysningerne om hvidhvalernes reproduktion og til den påståede tilbagegang i bestanden af hvidhvaler på 60%. Et par gange blev biologen fra Naturinstituttet interviewet, så vedkommende kunne besvare kommentarerne. Men der kom ikke rigtig gang i den åbne debat i medierne – det var snarere et spørgsmål om meningsudveksling mellem de to "lejre".

I samme periode var der desuden en masse debat rundt omkring på arbejdspladser, og hvor folk i øvrigt mødtes. Både Naturinstituttet og KNR-TV fik en del henvendelser fra folk, som ikke selv havde set udsendelsen, og som gerne ville have lejlighed til at se den, og flere skolelærere ringede og spurgte, om de kunne få en kopi, som de kunne bruge i biologiundervisningen. KNR genudsendte derfor filmen ca. 3 uger efter premieren, og det resulterede igen i indslag i radioen.

Den offentlige debat kom for alvor i gang, da Landsstyret i slutningen af november fremlagde udkast til en ny bekendtgørelse, som det første år reducerede fangsten til 400 hvidhvaler og gradvist i løbet af

EN GRUPPE HVIDHVALER VED ISKANTEN. FOTO: MADS PETER HEIDE-JØRGENSEN

de næste år reducerede fangsten til 100 hvidhvaler om året. Der er imidlertid endnu ikke taget nogen beslutning om, hvorvidt fangsten af hvidhvaler skal reguleres og eventuelt hvordan.

Hvidhvalskampagnen er det første forsøg fra Naturinstituttets side på mere målrettet at informere konkrete målgrupper om den biologiske rådgivning og den forvaltningsproces, der i sidste ende fastsætter rammerne for udnyttelsen af hvidhvalerne ved Vestgrønland. Valget af medier er bevidst med den hensigt at skabe offentlig debat i Grønland om en af de arter, hvor den biologiske rådgivning gennem en længere årrække har anbefalet en drastisk reduktion i fangsten.

Naturinstituttets rådgivning bygger på internationalt anerkendte videnskabelige principper, den er objektiv og uafhængig af diverse interesser. Den beskriver status for de enkelte arter ud fra de oplysninger, der er til rådighed og med den usikkerhed, der altid er til stede, når man forsøger at beskrive virkeligheden. Man kan være enig eller uenig i denne vurdering, og de indlæg, der var i relation til filmen og paneldiskussionen, omhandlede da også primært faktuelle oplysninger. Set i bakspejlet kan den debat ikke blive specielt intens, men glider hurtigt ud. Der står som sådan ikke noget på spil.

Debatten vil derimod for alvor blusse op, når en regulering af fangsten kommer på tale. Det vil få betydning for en masse mennesker, der både får et vigtigt supplement til den daglige husholdning og en god indtægt ved salg af mattak og kød. Det er politikerne og det grønlandske samfund, der må afgøre, hvorvidt den biologiske rådgivning skal give anledning til en justering af de eksisterende regler for fangst af hvidhvaler.

Naturinstituttet har en meget væsentlig opgave med at informere samfundet så godt som muligt om resultaterne af instituttets videnskabelige arbejde, inden en eventuel beslutning skal tages. Kampagner som denne er overordentlig vigtige for den fremtidige forvaltning af de levende ressourcer i Grønland, og derfor støtter Dancea sådanne kampagner.

Grønlands Naturinstitut er Hjemmestyrets center for naturforskning. Institutets vigtigste opgave er at tilvejebringe det videnskabelige grundlag for en bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer i og omkring Grønland samt for sikring af miljøet og den biologiske mangfoldighed. Naturinstituttet rådgiver Grønlands Hjemmestyre o.a. inden for instituttets arbejdsområder, og rådgivningen bliver afgivet uafhængigt af politiske, økonomiske, samfundsmæssige eller øvrige interesser. Rådgivningen foregår dels direkte til Hjemmestyret, dels gennem en lang række internationale organer, hvor Grønland er repræsenteret.

Instituttets forskning er hovedsageligt rettet mod:

- ressourcevurdering
- bestandsopdeling
- enkelte arters populationsbiologi
- fødebiologi og artssammenspil

Naturinstituttet er forpligtet til at offentliggøre resultaterne af forskningen. Endvidere skal instituttet oplyse samfundet om miljø-, natur- og forskningsspørgsmål inden for instituttets arbejdsområde.

Instituttet har godt 40 ansatte og har et årligt budget på knap 40 mio. kr. Heraf er godt 30 mio. kr. finansieret af Grønlands Hjemmestyre.

3 Oprindelige folk i Rusland

3.1 INDLEDNING

Ordene "Vi kom til dette land som ukendte og vi forlader dette land som ukendte" kommer fra en gammel Koryak-kvinde, som kæmpede en håbløs kamp med de lokale myndigheder indtil sin død i den stille tundra i 1997. Hun ønskede, at Sovjets bureaukrater skulle acceptere elementerne i de nordlige folks livsstil som et system, et kulturmateriale, fysisk såvel som åndeligt.

Hun ønskede ikke mindst, at de russiske myndigheder skulle revurdere deres holdning til den oprindelige befolknings liv og egenart såvel som deres handlinger over for denne befolkning. Hun fik dem til at forstå de bemærkelsesværdige træk ved disse menneskers overlevelsessevne ved at komme til møder, hvor hun ikke var velkommen, ved for egne penge at rejse til sammenkomster for oprindelige folk i andre områder, ved at synge sine sange for skolebørn og meget andet.

Som i andre egne af kloden har den europæiske civilisation trængt sig ind i de arktiske områder. Europæere indførte i 1600-tallet kommercielle metoder til udnyttelse af naturressourcer i Arktis, hvorved der blev lagt et stort pres på de mest værdifulde arter af pelsdyr og havpattedyr, herunder bæver, blåråv, zobel, hval og hvalros. Fra omkring 1900 vendte udnyttelsen sig mod mineralressourcerne. Fundet af arktisk olie og gas i midten af århundredet forandrede situationen radikalt. De indfødte folkeslag oplevede et tiltagende socialt og økologisk pres, ikke blot på enkelte arter, men på tværs af deres landområder.

I den russiske del af Arktis var industri, transport og civilt såvel som militært byggeri underlagt statens monopol, og blev ofte gennemført uden hensyn til de indfødte folkeslag og det lokale miljøes sundhed. Trods den store variation i kulturel henseende blandt oprindelige folk i Rusland er folkene fælles om kampen for at bevare deres rettigheder til jord, ligesom de er fælles om kampen for at undgå, at naturressourcerne overudnyttes i kommercielt øjemed. Fra de store

olie- og gasområder i det nordlige og centrale Sibirien til de fjernøstlige urskove, hvor den truede sibiriske tiger lever og over til Kamchatka må de oprindelige folk kæmpe for at bevare et bæredygtigt miljø. Uden det åbne land, fisk i floden og byttedyr i skoven har de oprindelige folk ingen fremtid, heller ikke i kulturel forstand.

De oprindelige folks traditionelle levevis og kultur er især knyttet til bevarelse af uberørt natur og miljø. Disse folk opretholder eksistensen ved rensdyrhold og jagt på pattedyr til lands og til vands og ved fiskeri og handel. Som oftest benytter de sig af en kombination af disse aktiviteter i varierende omfang alt efter årstiden. Og de ville sikkert have fortsat med at leve i "harmonisk med naturen", hvis Sovjet-regeringen ikke havde taget hele området i nord i besiddelse som et skatkammer, der skulle udnyttes til udvikling af den nye socialistiske stat. Denne udvikling førte til statens konfiskation af de oprindelige folks landområder og ofte til en flytning af de oprindelige lokalsamfund.

De politiske tiltag vedrørende sådanne flytninger i Sovjet-perioden indikerer, at de oprindelige rensdyrholdere og jægere blev fjernet fra deres traditionelle territorier. Som følge heraf oplevede indfødte folkeslag fra Kolahalvøen til Kamchatka en vanhelligelse af deres landområder og deres kulturer, som udgjorde selve fundamentet for deres liv og identitet.

For Ruslands vedkommende kom det afgørende vendepunkt i 1988, da der i den offentlige debat og aviserne for første gang rejstes en åben kritik af statens officielle politik om industriel udvikling og modernisering af de arktiske områder og de indfødte folk. I marts 1990 dannede de oprindelige folk fra Ruslands nord en organisation i Moskva, der i dag er kendt under navnet Russian Association of Indigenous Peoples of the North (RAIPON). RAIPON består af 40 regionale underorganisationer, der er fordelt over russisk Arktis. De små oprindelige folk er i russisk sammenhæng defineret som folkeslag på højst 50.000 individer, men mange af folkeslagene tæller kun få tusinde eller hundrede mennesker.

Komi-rensdyrhyrde fra Kolahalvøen. Foto: Mads Fægteborg.

CHUKCHI-KVINDER FRA AUANKA-REGIONEN. FOTO: ALONA YEFIMENKO

3.2 DET ARKTISKE MILJØSAMARBEJDE

De 8 arktiske regeringer underskrev i Rovaniemi i Finland Den Arktiske Miljøbeskyttelsesstrategi (Arctic Environmental Protection Strategy – AEPS) i juni 1991. Derved gav de arktiske regeringer udtryk for deres ansvar for at beskytte og bevare det arktiske miljø, anerkendte oprindelige folks traditionelle og kulturelt betingede brug af og samspil med naturen og det lokale miljø. I 1996 blev Arktisk Råd oprettet og Den Arktiske Miljøbeskyttelsesstrategi kom ind under Arktisk Råds rammer. Arktisk Råd har også mandat til at tage sig af spørgsmål vedrørende bæredygtig udvikling i de arktiske områder.

De oprindelige folk i nord blev tildelt en meget speciel rolle i Arktisk Råd som ”permanente” deltagere. Tre oprindelige folks organisationer deltog i AEPS: Inuit Circumpolar Conference (ICC), Same Rådet og RAIPON. For nylig har Aleut International Association, Arctic Athabaskan Council og Gwich'in Council International også fået status af permanente deltagere i Arktisk Råd. De oprindelige folks organisationer spiller en vigtig rolle i Arktisk Råd, hvor der er etableret et vel-fungerende samarbejde mellem regeringerne og de oprindelige folks organisationer. De har været initiativtagere til og deltager i flere projekter igangsat under Arktisk Råds rammer. De oprindelige folks organisationer støttes af De Oprindelige Folks sekretariat (IPS) i København oprettet på dansk/grønlandsk initiativ. Den primære drift af IPS støttes over Dancea programmet.

3.3 RAIPON PROJEKTET: HELLIGE STEDER.

Dancea har støttet en række RAIPON projekter i Rusland, bl.a. et CAFF/RAIPON projekt vedrørende Hellige Steder, som ledes af RAIPON.

Nødvendigheden af at udvikle et specifikt projekt til forbedring af beskyttelsen af de oprindelige folks hellige steder havde været udtrykt tidligere på møder i Arktisk Råd af Sergey Haruchi, Præsidenten for RAIPON. En af forhindringerne for at beskytte de hellige steder for

de oprindelige befolkninger i nord er bl.a., at der ikke er almindelig forståelse for deres betydning for biodiversiteten/naturbevaringen, og der mangler information om deres betydning for den livsstil, der udgør eksistensgrundlaget for de oprindelige folk.

En sådan forståelse kan skabes efterhånden som de arktiske lande bevæger sig i retning mod en større inddragelse af oprindelige folk og lokalsamfund i etablering og forvaltning af beskyttede områder samt større engagement fra det internationale samfund i deres beskyttelse.

Miljøstyrelsen har givet Dancea-støtte til en studietur til Koryak Regionen i sommeren 2000 i forlængelse af en tidligere studietur til Yamal-Nenets Regionen i december 1999. Disse studieture skulle tilsammen udgøre en igangsætningsfase for et projekt om de hellige steder og deres biologiske betydning, og resultaterne heraf skulle anvendes til formulering af et endeligt projektforslag og en arbejdsplan.

Målet med studieturene var at undersøge, om det var muligt at gennemføre projektet "Den biologiske betydning af oprindelige folks hellige steder i Arktis: et studie i det nordlige Rusland". Forprojektet blev udført af en repræsentant fra IPS sekretariatet i samarbejde med RAIPON og CAFF, og man skulle tale med lokale myndigheder og ældre mennesker om deres interesse for og villighed til at deltage i projektet, samt besøge nogle af disse samfund og steder for at evaluere adgangsforhold og logistik (flyforbindelser, arbejde i marken m.v.). Derefter skulle der udvælges samfund, som opfylder størstedelen af kravene til et projekt.

Pålidelige oplysninger om hellige steder og deres biologiske og kulturelle værdier kan mest effektivt indhentes hos de oprindelige folk selv – med deres fulde støtte og medvirken. På tilsvarende vis kan en beskyttelse af hellige steder og deres relaterede økologiske og åndelige arv kun opnås gennem de oprindelige folks aktive delagtiggørelse og arbejde.

Map 1 - Kamchatka and the KAO

KORT ÖVER KAMCHATKA-OMRÅDET.

Oprindelige folk i hele Sovjetunionen oplevede en kulturel genopblomstring under glasnost i begyndelsen af 1990erne, hvor det igen blev tilladt at undervise i de oprindelige sprog, og det blev tilladt at gennemføre religiøse ritualer frit. De oprindelige folk er nogle af dem, der er hårdest ramt af den økonomiske krise, som fulgte efter opbrydningen af Sovjetunionen, men de hører også blandt dem, der er bedst rustet til at tilpasse sig nye forhold. Efter 20 års ansættelse i statsstøttede landbrugskollektiver begyndte Koryaker, Evener, Itelmener og Chukchier i 1990erne at forlade sig på primære eksistensgrundlagsskabende aktiviteter. De fanger og tørrer laks, opdræner og holder slædehunde nu, hvor benzinen til snescootere er knap og dyr.

Rensdyret kom igen i centrum. Rensdyr har brug for mennesker til at tage sig af dem, føre dem til gode græsgange samt beskytte dem mod rovdyr og udvise passende respekt for deres ånder. Mennesker har brug for rensdyr for at få mad, for beskyttelse mod vinterkulden og for at give mening i deres univers som et kulturelt fundament.

Jægere har mange ritualer for at takke og kommunikere med de jagede dyrs ånder. Rensdyrholdere har i årtusinder vandret gennem store områder, og traditionen fortsætter. Hvert år krydses steder, som fra gammel tid har haft en speciel åndelig værdi for folkene. Dette er de "hellige steder".

Stednavnene er til hjælp, når man skal finde vej, og de markerer hellige områder. Usædvanlige klippeformationer og høje har historisk set en åndelig magt og kræver ofringer. Når rensdyrholderne passer deres dyr, passerer de gennem en hellig rum-tid, som er knyttet til menneskers og dyrs bio-spirituelle helbredstilstand. De oprindelige folk ser på terrænet som værende mærket med positivt og negativt ladede områder, gode i modsætning til ringe græsgange og godartede i modsætning til ondartede åndelige energier. Ingen af disse områder eksisterer uafhængigt af mennesker eller dyr. Gode græsgange skal forvaltes fornuftigt. De må ikke overgræsses, og de skal

holdes forbundne med andre græsgange. Hellige steder skal besøges periodevist og gives offergaver – men ikke for tit.

Der ligger som oftest alle mulige slags kugler, mønter, pengesedler og andre offergaver på de hellige steder, ja selv pile. Hellige steder kræver gaver og bønner for at bevare den skrøbelige balance mellem menneskeliv og økonomisk fremgang.

Elementer i kulturen blandt rensdyrholderne i Koryak-området, såsom ældgamle trossætninger og kultgenstande, bevares nu kun af medlemmer af den ældre generation. En væsentlig ændring i folkets livsstil, skikke og kultur har ført til en situation, hvor de unge ikke længere er i stand til at beskrive mange ceremonielle aktiviteter. Processen med at dokumentere den biologiske værdi af de hellige steder kan med held kombineres med det traditionelle vidensaspekt.

HELLIGT KORS. FOTO: ALONA YEFIMENKO

3.4 ANDRE RAIPON PROJEKTER

RAIPON har ved hjælp af den danske Dancea-støtte opbygget et centralt kontor i Moskva samt udviklet sit projektarbejde til at omfatte såvel internationale som lokale initiativer i de russiske regioner.

Dancea har herudover støttet RAIPON på indsatsområder som kapacitetsopbygning og videnformidling. Der er bl.a. iværksat regionale Dancea-støttede projekter om opbyggelse af et centralt Projektcenter i Moskva med henblik på at opbygge de oprindelige folks kapacitet inden for projektbeskrivelse og -styring samt fundraising. Der er gennemført kurser med deltagelse af lokale repræsentanter i Logical Framework Approach (LFA) og ydet støtte til projektforberedende missioner til randområderne.

Der er givet støtte til oprettelse af et informationscenter på Kamchatka med delcentre i fire regioner. Informationscenteret fungerer som bindeled til den centrale organisation og skal sikre de oprindelige folks rettigheder i form af juridiske og politiske garantier af deres "territorium for traditionel naturbrug". Der arbejdes endvidere på at udvikle et program for økologisk-etnisk turisme som alternativ indtjeningsmulighed for de oprindelige folk.

Et small grants-program søges fremmet til støtte for småinitiativer i form af traditionelle værksteder på privat basis. Konkret er der bl.a. givet støtte til et træudskæringsværksted, en systue samt produktion og salg fremme af urteté.

Der er givet støtte til gennemførelse af en konference for RAIPON's ungdom under temaet "Oprindelige folk versus industriel udnyttelse af de traditionelle landområder". Konferencen bragte repræsentanter fra hele Rusland sammen i Tomsk i Sibirien, hvor der blev udarbejdet et ungdomsprogram med anbefalinger for det videre arbejde.

De enkelte projekter har endvidere kunnet rumme en indirekte styrkelse af oprindelige folks adgang til brug af medier, både i form af støtte til udgivelse af en avis, der på både russisk og de oprindelige folks egne sprog beskæftiger sig med ressourceproblematikken især med henblik på den russiske olie- og gasindustri, samt på fiskeriflådens rovdrift på havets ressourcer. Der er endvidere skabt en øget generel opmærksomhed fra pressens side om oprindelige folks problemer, bl.a. udløst af afholdelse af konferencer, besøg af RAIPON's ledelse i lokalområderne samt udenlandske delegationers besøg i Rusland generelt.

Dancea har endvidere ydet støtte til international mødedeltagelse i fora under Arktisk Råd og arktiske parlamentarikeres møder.

I det videre perspektiv vil udviklingen af de oprindelige folks projektarbejde i regionerne skulle bygge på en styrket kapacitetsopbyggende indsats, og der er under arbejdet med etableringen af RAIPON's Projektcenter ydet støtte til udarbejdelsen af en strategi for det videre arbejde. Strategien opererer med en klarere adskillelse mellem den politiske organisation og projektadministrationen i RAIPON, og den omfatter både Projektcenteret i Moskva og den regionale indsats. Der satses endvidere på et tæt samarbejde med såvel russiske som udenlandske organisationer og donorer.

3.5 ANDRE OPRINDELIGE FOLK PROJEKTER

Ud over Dancea-støtten til RAIPON modtager andre oprindelige folks organisationer i Arktis også støtte over Dancea rammen. Således modtager ICC - Grønland støtte til varetagelse af deres formandskab for det internationale ICC samt støtte til deltagelse i Arktisk Råds miljøarbejdsgrupper. Endvidere ydes der støtte til driften af de oprindelige folks sekretariat, IPS, der har til huse i Grønlands Hjemmestyres Danmarkskontor i København samt støtte til NGO-projekter i Arktis. Der henvises til kapitel 10 hvor de enkelte projekter vedrørende de oprindelige folk er nærmere omtalt.

4 Kroppen sletter ikke alle spor

Et af de seneste projekter under AMAP-programmet, som finansieres af Dancea, afslører, at koncentrationen af organiske klorholdige forbindelser (POPer) i den grønlandske befolkning er afhængig af både kostvaner og andre dele af den samlede livsstil, herunder rygning.

Da resultaterne af AMAP fase 1 blev præsenteret i Tromsø i juni 1997, viste det sig, at de marine pattedyr i Østgrønland havde de største koncentrationer af organiske klorforbindelser med faldende tendens mod syd og yderligere faldende tendens op langs den grønlandske vestkyst med et minimum omkring Diskobugten. Det var netop i Diskobugten at man, som det eneste sted, havde undersøgt indholdet af selvsamme klorholdige organiske forbindelser i mennesker. "Det vil sige, at vi måtte indse, at vi nok ikke havde et repræsentativt udsnit af befolkningen analyseret, men tværtimod sandsynligvis en skæv fordeling og muligvis de laveste", siger miljømedicineren Jens Carl Hansen fra Center for Arktisk Miljømedicin på Aarhus Universitet.

Organiske klorholdige stoffer er kendt for at kunne påvirke immunforsvaret, hormonbalancen og fosterudviklingen. Dermed kan disse stoffer være medvirkende faktorer i udviklingen af eksisterende sygdomme som infektionssygdomme, allergiske reaktioner, cancer og hjerte-karsygdomme. De er ikke årsager til disse sygdomme, men kan påvirke hyppigheden af dem.

4.1 GRÆNSEVÆRDIER

Da grønlænderne i høj grad lever af marin kost, var det rimeligt at antage, at indholdet af klorholdige organiske stoffer (POPer) fulgte mønsteret fra dyrenes koncentrationer, ikke mindst i Østgrønland. Der blev taget prøver fra 6 distrikter. 61 mænd og 10 kvinder. Resultaterne er publiceret i Danish Medical Bulletin (Vol 47 No 2/April 2000). Resultaterne bekræfter tendensen i målinger fra fangstdyrene. De absolut højeste koncentrationer blev fundet på østkysten, nøjagtigt som forventet, og de laveste i Nuuk.

For at få foretaget en mere tilbundsgående undersøgelse drog en læge fra lægeklinikken i Nuuk i efteråret 2000 til Illoqqortoormiit (Scoresbysund) for at tage blodprøver fra 50 mænd og 50 kvinder. Tilsvarende blev et lignende antal personer i januar 2001 undersøgt i Tasiilaq (Ammassalik). Når Scoresbysund blev valgt, var det ikke mindst fordi værdierne herfra oversteg hidtil gældende grænseværdier i Canada.

Så godt som alle personer, der blev undersøgt i Scoresbysund, havde værdier, der var over disse grænseværdier. Der er ikke fastsat tilsvarende grænseværdier for Grønland, hvorfor registreringerne fra Scoresbysund sammenholdes med de i Canada fastsatte grænseværdier.

Når man valgte at lade den samme person foretage undersøgelserne i alle distrikter skyldes det, at man derved sikrer, at det bliver de samme standardiserede procedurer, der bliver fulgt.

4.2 VÆRDIEN AF GRÆNSEVÆRDIER

Man kan allerede nu fastslå, at de undersøgte østgrønlandere har et indhold af organiske klorholdige stoffer omkring eller over den Canadiske grænseværdi. Dermed er den geografiske variation fastslået for disse stoffer både for havpattedyr og for mennesker.

Tilbage står at følge udviklingen. For selv om det er alarmerende, at niveauerne er tæt på eller over grænseværdierne, er det langt mere betydningsfuldt at afsløre, om værdierne falder eller stiger. Er der tale om en faldende tendens vil de eventuelle problemer blive stadig mere overskuelige med tiden. Er der tale om en år for år stigende tendens, vil enhver grænseværdi på et eller andet tidspunkt blive overskredet.

4.3 LIVSSTIL SÆTTER SIG SPOR

”Vi har uden videre sagt, at det er kosten, der er afgørende for den humane belastning”, siger Jens Carl Hansen. Men til stor overraskelse for forskerne er det under AMAP-projektet kommet frem, ”at

rygere har højere koncentrationer af POPer end ikke-rygere og med tidligere rygere på en mellemposition”.

Umiddelbart blev dette betragtet som en statistisk pudsighed, men for nyligt er det blevet fastslået i flere af hinanden uafhængige undersøgelser, at der er en sammenhæng mellem rygning og en ekstra belastning af POPer. En mulig forklaring på dette er, at rygning belaster de enzymer, der bekæmper fremmede stoffer. Dermed er disse enzymer så at sige ikke til rådighed ved bekæmpelsen af de svært nedbrydelige organiske klorholdige forbindelser. Dermed er fokus drejet fra alene at stille skarpt på fødevaner til at omfatte alle livsstilsfaktorer.

Det er umiddelbart vanskeligt at undersøge omfanget af rygning. Svarene i spørgeskemaerne er usikre. En ny metode giver imidlertid håb om en mere sikker registrering af rygningens omfang. Det drejer sig om at bruge biomarkører. Helt præcist drejer det sig om at måle mængden i blodet af et nedbrydningsprodukt af nikotin.

I virkeligheden er det vanskeligere at få data for, hvad folk reelt spiser. Men også her vil det fremover være nyttigt at anvende biomarkører. Man kan huske forkert, men kroppen sletter ikke alle spor.

Der tegner sig således behov for dels en kostvejledning og dels en anti-tobakskampagne for grønlændere. Og da det i særlig grad er fostre, der påvirkes, er det i første række de unge grønlændere, der har størst behov for rådgivning. Det vil derfor være hensigtsmæssigt at indføre kostkundskab som fag i skolerne.

4.4 HORMONBALANCEN

Som noget nyt har man i AMAP valgt ikke alene at se på de forurenende stoffer, men også undersøge disses effekter. Først og fremmest om POPer ændrer hormonbalancen. Et af de spørgsmål, der vil blive undersøgt, er om brystkræftpatienter har en forhøjet koncentration af POPer.

Nogle af stofgrupperne inden for POPerne ved man kan ændre hormonbalancen. Det gælder f.eks. dioxiner. Dioxiner dannes imidlertid kun i ringe omfang i Grønland. Og de dioxiner, der dannes i vores del af verden, nedbrydes i vidt omfang under transporten til de arktiske egne. Men nogle af PCBerne har en dioxinlignende effekt, og man skal derfor måle den samlede sum af dioxiner og dioxinlignende stoffer. Spørgsmålet er, om der kan konstateres ændringer af hormonbalancen i dele af den grønlandske befolkning? Igen er det biomarkører, der i første omgang skal afsløre niveauer og siden hen tendenser.

Rent statistisk er det uhyre vanskeligt – for ikke at sige umuligt – at påvise, at en stigning i en bestemt sygdom skyldes påvirkningen af POPer. Dertil er den grønlandske befolkning simpelthen for lille. Derfor må man handle på mistanke.

4.5 EFFEKTEN I ARKTIS.

Undersøgelserne af tungmetaller og miljøgifte i Grønland har bevæget sig fra kortlægning af tungmetaller i havet og i havets økosystem til nu at omfatte kortlægningen af effekterne af POPer i mennesker.

Sundhedsdelen af AMAP blev vedtaget i Nuuk i oktober 1992. Her blev det planlagt af de arktiske miljøministre i AMAP-regi at samle oplysningerne om tungmetaller og derudover tillige registreringer af POPer og radioaktive påvirkninger af økosystemerne.

Prøveindsamlingerne startede i 1994 og afslutningen af denne fase var rapporten, der blev afleveret i Tromsø i juni måned 1997. I Alta-konferencen samme år deltog miljøministre fra alle de 8 lande og her blev det besluttet, at AMAP skulle fortsætte med at kortlægge niveauerne af forskellige miljøgifte og at indsatsen omkring effekt-monitoring skulle styrkes. AMAP's næste rapport vil blive præsenteret på Arktisk Råds ministermøde i 2002.

FISKEBÅD. FOTO: DANSK POLARCENTER

Det store gennembrud i AMAP-regi er, at der er tale om troværdige data fra hele det cirkumpolare område.

AMAP's sundhedsprogram er en videreførelse af et program, som blev startet i 1994, hvor koncentrationerne af POPer og tungmetaller i den grønlandske befolkning undersøges. Endvidere undersøges kost- og rygevaner etc. Som noget nyt anvendes biomarkører til at belyse hormonlignende effekter af de aktuelle POP-koncentrationer i befolkningen i Grønland.

4.6 STREGSPIL OG MODERNE MILJØKAMP

Også på Færøerne er koncentration og effekter på mennesker af kviksølv og organiske klorholdige stoffer undersøgt. Mens det er vanskeligt at undersøge virkningen af PCB og andre POPer på grønlanderne, så er der langt færre forstyrrende elementer når man undersøger befolkningen på Færøerne. F.eks. er gravide kvinder på Færøerne meget "rene" set ud fra et forgiftningsmæssigt synspunkt – der er ikke så mange rygere, ikke så megen alkohol osv. Omvendt må man sige, at kan man konstatere skadevirkninger blandt færinger, så er det rimeligt at antage, at grønlanderne ligeledes påvirkes, da deres eksponering er større.

Igen og igen har det været fremhævet at de mange fedtsyrer, der er i kost fra havet, er så sunde, at de er argument for ikke at ændre livsstil og kostvaner. Et argument der nemt kan fungere som industri-landenes gode samvittighed, men også som undskyldning for ikke at tillægge livsstilsændringer betydning i lokalbefolkningen.

100 færøske børn er blevet undersøgt for kviksølv ved fødslen og ved skolestart. Der er taget blodprøver, vævsprøver, analyseret hår og foretaget psykologiske test. Resultatet er, at der er en lille men målbar indvirkning af kviksølv på hukommelsen og andre hjernefunktioner. "Torsken langs vore kyster har lave værdier af kviksølv,

men grindehvalerne, som vi har spist gennem hundrede af år, er smækfyldte med kviksølv”, siger miljømediciner i Thorshavn Pål Weihe og fortsætter, ”i undersøgelsen udelukker vi på forskellig måde andre påvirkninger og kan konkludere, at kviksølv virker negativt på børns udvikling”.

Embedslægeinstitutionen og fødevarekontrollen på Færøerne anbefaler, efter at undersøgelsen er kommet frem, at kvinder der påtænker at blive gravide ikke spiser grindekød. I løbet af 2-3 måneder kan koncentrationen af kviksølv i blodet halveres. Med hensyn til spæk fra hvaler er kostrådet alvorligere. En kvinde på Færøerne bør holde sig fra spæk fra hun bliver født og til hendes børnefødsler er overstået.

Fulgte man de internationale anbefalinger, skulle alle på Færøerne lægge deres kostvaner om. Når man ikke gør det, skyldes det, dels at der udover tungmetaller og miljøgifte tillige er sunde elementer i grindekød, dels at de internationale anbefalinger bygger på forgiftningsulykker – i Japan og Irak. På Færøerne er der tale om en befolkning, der lever på samme måde, som de har gjort i århundreder. Ved at indføre disse kostråd i en periode, læner befolkningen sig til en forhåbning om, at det internationale samfund vil standse forureningen af verdenshavene med tungmetaller og miljøgifte. Indtil det sker, er der tale om stregspil.

På Færøerne er forholdene overskuelige og kan dermed anskueliggøre forholdene i den del af den vestlige verden, hvor påvirkningerne er flere. Dermed er undersøgelserne på Færøerne en advarsel til hele verden.

4.7 HVALER, FUGLE OG MENNESKER

Kviksølv er dog langt fra det eneste stof, der påvirker færinger og grønlandere. På Færøerne er der tre Dancea-støttede projekter i gang under AMAP, sundhedsprogrammet.

Det ene er en undersøgelse af livsstilens indflydelse på koncentrationen af organochloriner i kroppen. Det er en diætundersøgelse. Den anden undersøgelse er en undersøgelse af immunforsvar i forhold til koncentrationen af PCB. Børnene undersøges på det tidspunkt, hvor de alligevel skal vaccineres. Derpå måler man immunforsvaret – som følge af vaccinationen – nogle måneder senere.

Den tredje undersøgelse er en selvstændig undersøgelse af organochloriners indvirkning på hormonsystemet, fordi der er mistanke om, at PCB og andre organiske klorforbindelser påvirker hormonbalancen og dermed kønsudviklingen, forekomsten af kræft og hjertekarsygdomme. Her undersøges det, om der findes fremmedstoffer i blodet, der virker som hormoner.

Der er udviklet en ny metode på Miljømedicinsk afdeling på Odense Universitetshospital, hvor de naturlige østrogener bliver trukket ud af blodprøven, som herefter bliver undersøgt for fremmedhormonvirkning på brystkræftceller.

Mens måske en tredjedel af det kviksølv, færingerne får i sig, er spredt af mennesker, gælder det samme ikke for POPer, der er fuldt og helt menneskeskabte.

4.8 IKKE AF GRIND ALENE

Færinger spiser andet end grindekød. En hel del af føden importeres, men en del af føden hentes fra havet, nøjagtigt som for århundreder siden. "Vi må have undersøgt koncentrationen i gamle individer af f.eks. stor helleflynder", påpeger Pål Weihe og fortsætter "Jeg har været med til at undersøge gamle mallebukker fra Færøerne og de indeholdt meget høje koncentrationer af PCB. Det skyldes bl.a., at mallebukker kan blive meget gamle. Årsagen kan være, at mallebukkerne i høj grad lever af de fiskeindvolde, der bliver kastet overbord fra fiskebådene. Derved kommer de meget højt i fødekæden. Æg fra mallebukker havde også et meget højt indhold af PCB.

Nogle færinger spiser i sæsonen massevis af mallebukker og mallemukæg. Det samme gælder bestemte steder på Grønland”.

Hvis det kan dokumenteres, at dyr og fugle ufrivilligt spiller deres eget stregspil, så er der ikke blot tale om en trussel mod nogle få point i intelligenskvotienten hos færøske drenge og piger, men en langt bredere trussel imod andre balancer i dyrelivet omkring os. ”At lede efter effekter af kronisk udsættelse for miljøgifte er for mig en væsentlig del af moderne miljøkamp”, slutter Pål Weihe.

EN VOKSEN BRAMGÅS. FOTO: DANSK POLARCENTER

5 Miljøvenlig bygningsrenovering i Grønland

Mange af bygningerne i Grønland er fra 50'erne og 60'erne, og er kun blevet vedligeholdt med spredte mellemrum. Derfor er en totalrenovering uhyre tiltrængt.

Den danske regering og det grønlandske hjemmestyre nedsatte i august 1998 et koordineringsudvalg vedrørende renovering af bygningsmassen samt energi- og drikkevandsforsyningen i Grønland. Udvalget skulle tilvejebringe et materiale til brug for hjemmestyrets videre planlægning og prioritering af renoveringsindsatsen i byggesektoren, samt til brug for drøftelser mellem regeringen og landsstyret om en eventuel statslig medvirken til finansieringen af renoveringsindsatsen.

Udvalgets rapport forelå i maj 1999 og viste et samlet renoveringsbehov i de omtalte sektorer på godt 4 mia. kr. Heraf udgjorde renovering og reinvestering i energi- og drikkevandsforsyningen ca. 1 mia. kr. og ekstraordinære renoveringsefterslæb i bygningsmassen ca. 1,5 mia. kr. Af rapporten fremgik det, at der er en lang række af muligheder for at knytte miljøforbedrende og energibesparende indsatser til renoveringsarbejdet.

I juni 1999 indgik regeringen og landsstyret en aftale om et ekstraordinært sektorprogram for renoveringsindsatser med en årlig samlet ramme på 325 mill. kr. Heraf ville regeringen søge om bevilling til et årligt bidrag på 50 mill. kr. i årene 2000 - 2003 gennem Danceaordningen.

Som udmøntning af aftalen mellem regeringen og landsstyret blev der på finansloven for år 2000 afsat 50 mill. kr. som særskilt bidrag til et sektorprogram vedrørende miljø- og energiforbedrende renovering i Grønland.

5.1 SEKTORPROGRAMMET VEDRØRENDE MILJØ- OG ENERGIFORBEDRENDE RENOVERING

I perioden fra år 2000 til 2003 skal der bruges ikke mindre end 1,3 milliarder kroner på at rette op på tingenes tilstand i de grønlandske skoler, børnehaver, plejehjem og boligblokke og til en bedring af forsynings sikkerheden for el og drikkevand.

Som noget nyt skal sektorprogrammet forsøge at få en række forskellige sektorer og instanser i det grønlandske samfund til at arbejde tættere sammen. Ambitionen er, at de miljø- og energiforbedrende tiltag skal tænkes ind i alle aspekter af renoveringsprocessen. Det er både en meget ambitiøs og interessant tanke, som det grønlandske hjemmestyre forfølger med dette projekt.

Miljø- og energihensynet skal i højere grad tages med i vurderingen, hvad enten det gælder materialevalg, uddannelse, vedligeholdelse eller forsynings siden. Derfor indgår en revision af både licitationsregler og bygningsreglement i arbejdet.

Et andet aspekt, som sektorprogrammet søger at tage hensyn til, er de meget store afstande og den store spredning af de 55.000 mennesker i Grønland. Disse forhold betyder i praksis, at al aktivitet har en tendens til at blive meget dyrt - ikke mindst, hvis der er behov for ekstra arbejdskraft. Et sådant behov opstår typisk, fordi en opgave kræver særlig uddannelse, eller fordi arbejdsopgaverne medfører en midlertidig generel mangel på arbejdskraft. Derfor er det uhyre vigtigt, at renoveringsindsatsen planlægges med respekt for de lokale arbejdsmarkedsforhold, og at de lokale håndværkere inddrages og efteruddannes i brugen af nye vedligeholdelsessystemer. Alternativet bliver let tilkaldelse af ekstraordinær dyr arbejdskraft fra Danmark eller andet sted i Grønland med deraf følgende mindre samlet renovering.

5.2 PILOTFORSØG I ÅR 2000

År 2000 var det første af de 4 år, som det Dancea-støttede sektorprogram skal løbe over. Udgangspunktet har primært været om at reno-

vere forsyningen af el, vand og varme, fordi denne sektor allerede lå inde med detaljerede vurderinger af behovet for renovering. Så her har der nærmest ligget grydeklare projekter og ventet på finansiering.

Det samme gælder ikke for renoveringen af boligmassen. Her er der i højere grad behov for yderligere detailprojektering og -planlægning af indsatsen. Derfor har det første år været præget af detailprojektering og pilotprojekter, der har haft til hensigt at afprøve nye ideer i mindre skala, så hjemmestyret kan høste erfaringer, før man går i gang med at renovere i stor skala.

Pilotprojekterne handler for eksempel om nye vinduestyper, isolering, nye samlede facadeløsninger, solvarme og ikke mindst energi- og vandbesparende tiltag i de enkelte boliger.

Det handler om at finde frem til løsninger med så store forbedringer som muligt, samtidigt med at løsningen gøres så enkel som muligt. Men det handler også om at få brugerne med på ideen.

I dag har man i størstedelen af boligmassen ikke individuel måling af varmeforbruget. Teknisk set kræver det ikke det helt store at etablere en individuel måling af forbruget med tilhørende individuel afregning. Men det kræver en accept fra beboerne og en forståelse af, at egen adfærd har en betydning – både miljømæssigt og økonomisk.

Sektorprogrammet udføres af grønlands hjemmestyre men skal godkendes af Miljøstyrelsen under inddragelse af Det Rådgivende Udvalg for Arktis. Der er etableret et godt og frugtbart samarbejde mellem de relevante direktorater i Grønland, Energistyrelsen og Miljøstyrelsen om programmet. Hjemmestyret har endvidere nedsat en særlig tværfaglig koordinationsgruppe og etableret et projektsekretariat for at sikre en hensigtsmæssig gennemførelse af programmet.

BOLIGBLOK FØR RENOVERING. FOTO: MADIS FÆGTEBORG

NYE BOLIGBLOKKE. FOTO: DANSK POLARCENTER.

6 Dancea-midlernes fordeling i 2000

Miljøbistanden til Arktis administreres i henhold til Danmarks tilslutning i 1991 til den Arktiske miljøbeskyttelsesstrategi (AEPS) samt delstrategien vedr. Arktis¹. Indsatsen skal bidrage til at sikre:

- naturbevarelse og bæredygtig udnyttelse af naturressourcerne,
- en miljømæssig bæredygtig erhvervs- og samfundsudvikling samt
- overvågning, forebyggelse og begrænsning af forureningen af luft, vand og jord.

Ved administrationen af miljøbistanden bistår Miljøstyrelsen af Det Rådgivende Udvalg for Arktis, koordinationsudvalget for Arctic Monitoring and Assessment Program (AMAP) samt relevante myndigheder og organisationer.

Der er i 2000 givet tilsagn om tilskud til 50 projekter for et samlet beløb på 30,7 mill. kr., jf. figur 1. Der har været udbetalinger, herunder til tidligere igangsatte aktiviteter, for 32,6 mill. kr. I de tilfælde, hvor det brugte beløb på et projekt er mindre end tilsagnsbeløbet, tilbageføres differencen til rammebevillingen og vil derfor kunne genbruges til en ny aktivitet.

Tilskud til de enkelte delprogrammer i mio. kr.:

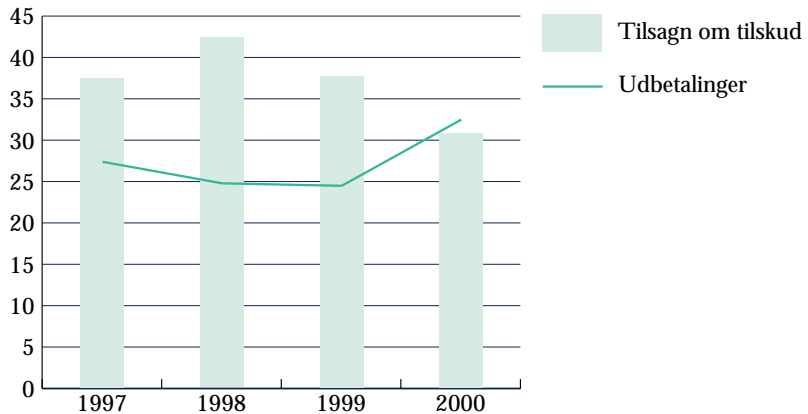
AMAP	13,1
DET ARKTISKE MILJØPROGRAM	
• VIDENOPBYGNING	9,0
• ENERGI	0,0
• KONKRETE TILTAG	0,0
ARKTIS I ØVRIGT	0,6
OPRINDELIGE FOLK	8,0
I ALT	30,7

¹ DELSTRATEGI VEDR. INDSATSER TIL BESKYTTELSE AF DET ARKTISKE MILJØ (1994).

Tilskud fordelt på indsatsområder i mio. kr.:

BIODIVERSITET/MONITERING	4,4
GRÆNSEOVERSKRIDENDE/REGIONAL FORURENING	15,6
MILJØPROBLEMER/ADMINISTRATION/INFORMATION	2,8
BETYDNINGEN AF OZONNEDBRYDNING	1,4
STØTTE TIL OPRINDELIGE FOLK	6,5
I ALT	30,7

Figur 1. Tilsagn og udgifter. Mill. kr. 1997 - 2000.

Indsatsen er opdelt i 4 delprogrammer: (1) AEPS/AMAP omfatter den danske del af det arktiske monitoringsprogram AMAP, som er et af 5 underprogrammer under den Arktiske miljøstrategi (AEPS), hvor der er etableret et samarbejde mellem de 8 arktiske lande. (2) Det Arktiske miljøprogram - videnopbygning støtter projekter, der bidrager med dokumentation og ny viden af betydning for løsning af miljøproblemer i arktiske samfund, især Grønland. (3) Det Arktiske Miljøprogram - konkrete miljøtiltag omfatter aktiviteter, som sigter på at forbedre og bevare det lokale miljø og fremme miljøbevidstheden i den danske del af Arktis. (4) Støtte til oprindelige folk anvendes primært til at inddrage de fire oprindelige folks organisationer (Same Rådet, ICC, AIA og RAIPON) i det arktiske miljøsamarbejde.

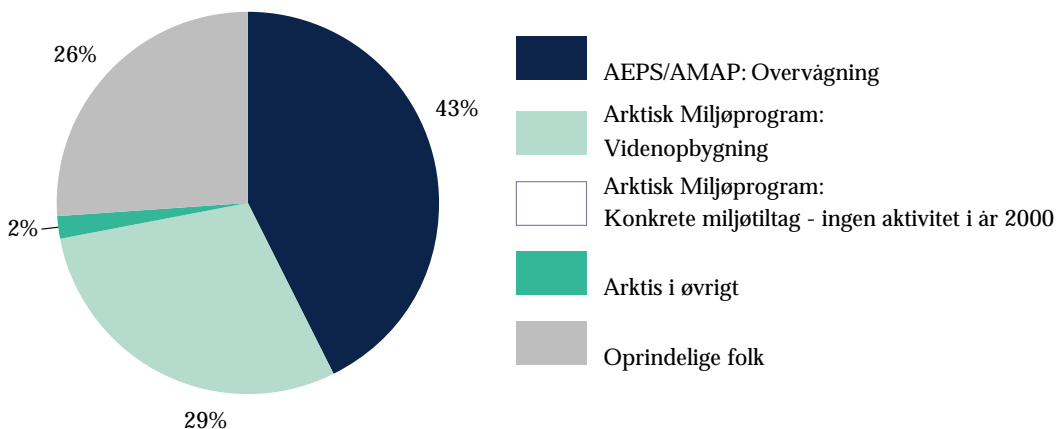
de. Under delprogrammet afholdes udgifter til drift af De oprindelige Folks Sekretariat i København.

Ca. 43 pct. af bevillingen er i 2000 anvendt til det arktiske monitoringsprogram AMAP, mens 29 pct. er anvendt til Det Arktiske Miljøprogram, jf. figur 2. De resterende midler er anvendt som støtte til de oprindelige folks organisationer samt trykkeudgifter, rejsestøtte m.m. Støtten til konkrete miljøtiltag i Grønland blev i år 2000 kanaliseret gennem sektorprogrammet for miljøvenlig bygningsrenovering og er ikke integreret i figurer og tabeller i nærværende kapitel.

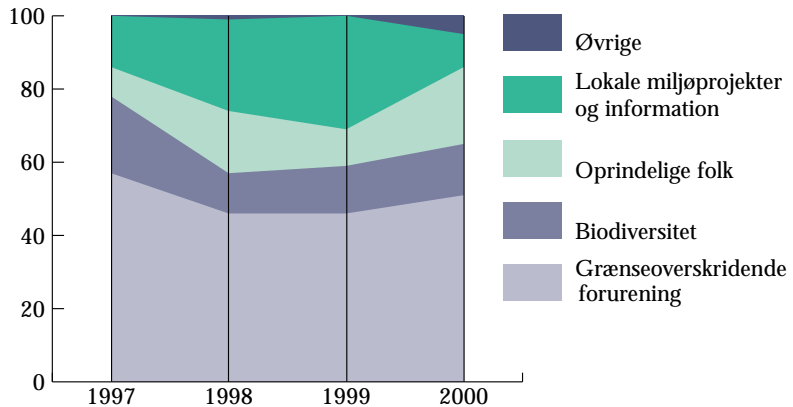
Der er ikke sket væsentlige strategiske ændringer i prioriteringen af indsatsområderne i forhold til året før. Der er dog en tendens til øget støtte til løsning af konkrete miljøproblemer i den danske del af Arktis.

Indsatsen omfatter et bredt spekter af områder, jf. figur 3.

Figur 2. Tilsagn fordelt på delprogrammer. Procentvis fordeling 2000.

Figur 3. Tilsagn fordelt på indsatsområder. Procentvis fordeling 1997-2000.

Indsatsen mod den grænseoverskridende forurening er fortsat hjørnestenen i Arktisk Råds miljøindsats, og Miljøstyrelsens indsats har til formål at sikre, at Danmark lever op til sine internationale forpligtelser i forbindelse med deltagelse i AMAP programmet.

Projektporteføljen under Det Arktiske Miljøprogram vedrører vidensopbygning, information og lokal vidensformidling, biodiversitet og løsninger på konkrete problemer i relation til affald, drikkevand og energi. Resultaterne er bl.a. med til at styrke opbygningen af Grønlands Naturinstitut og styrke Hjemmestyreadministrationen i Grønland. Støtten til de oprindelige folk har resulteret i fortsat drift af de oprindelige folks sekretariat i København (IPS) og en styrkelse af især RAIPON (de oprindelige folks organisation i Rusland).

Administrationen er baseret på et tæt internationalt samarbejde med de øvrige 8 arktiske lande, Grønlands Hjemmestyre og den danske ressourcebase.

Indsatsen har skabt en række konkrete resultater inden for den brede vifte af aktiviteter og er del af en langsigtet indsats for bæredygtig

AMAPs VIGTIGE UNDERSØGELSESMRÅDER I GRØNLAND.

udvikling, især i den danske del af Arktis. Aktiviteterne er således et vigtigt element i den fortsatte styrkelse af Hjemmestyreadministrationen med henblik på, at administrationen kan tage hånd om egne miljøproblemer.

For en nærmere beskrivelse og vurdering af de gennemførte aktiviteter henvises til de efterfølgende kapitler. De støttede AMAP-projekter i AMAPs første fase har været underkastet et internationalt videnskabeligt review og er publiceret i et særnummer af tidsskriftet *The Science of the Total Environment*².

² VOL. 245/1-3 2000.

7 The Arctic Monitoring and Assessment Programme 2. fase

AMAP, som hører under Arktisk Råd, har til formål at overvåge niveauerne af menneskeskabt forurening i Arktis og i assessment-rapporter at vurdere deres effekter for miljøet og sundheden med henblik på at rådgive regeringerne om hvilke tiltag, der er nødvendige for at forbedre tilstanden i det arktiske miljø.

2. fase af programmet afsluttes med Arktisk Råds ministermøde i 2002. Dancea har siden 1997 gennemført projekter, som har til formål at implementere 2. fase af programmet i Grønland og på Færøerne. I 2000 har Danceas miljøbistand fokuseret på at sikre afslutningen af disse projekter i løbet af 2001 og på at sikre, at alle resultater fra projekterne bliver bearbejdet i løbet af 2001 og 2002 og indarbejdet i det nationale og internationale assessment-arbejde.

Danceas årsberetning for 1998 indeholder en gennemgang af de prioriteringer, som ligger til grund for udformning af programmet for 2. fase af AMAP.

7.1 AMAP PROJEKT-LISTE

PROJEKTTITEL	Pame-møde København 5.-8. juni 2000 212/000-0010
PROJEKTANSVARLIG	Miljøstyrelsen, 21. kontor
PROJEKTFORMÅL	Afholdelse af møde i Arktisk Råds arbejdsgruppe om beskyttelse af det arktiske havmiljø.
INDSATSSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 150.000
STATUS	Afsluttet
AFRAPPORTERING	Projektet/mødet er afsluttet med en godkendt rapport fra mødet.
PROJEKTTITEL	Fact sheet to the Barrow Ministerial meeting 212/000-0033
PROJEKTANSVARLIG	AMAPs sekretariat i Oslo
PROJEKTFORMÅL	Projektet sikrer trykningen af informationsark, som er udarbejdet under Arktisk Råd. Arkene opsummerer og informerer om de arktiske landes fælles konklusioner og beslutninger angående det arktiske

miljøs belastning med tungt nedbrydelige organiske stoffer (POPer). Senere vil der blive udarbejdet tilsvarende informationsark om tungmetaller og radionukleider. Arkene indgår i det materiale, som ligger til grund, når nationale delegationer fra de arktiske lande deltager i internationale forhandlinger om reduktion af udledninger af farlige stoffer.

INDSATSOMRÅDE Møder m.m.
PROJEKTSTØTTE Kr. 14.600
STATUS Afsluttet
AFRAPPORTERING De trykte ark foreligger og er distribueret til myndighederne i de arktiske lande med henblik på yderligere distribution.

PROJEKTTITEL **Formand AMAP WG samt rejseaktivitet 2000**
123/001-0205

PROJEKTANSVARLIG Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø
PROJEKTFORMÅL Støtte til udgifter i forbindelse med formandsskabet for AMAP Working Group.

INDSATSOMRÅDE Møder m.m.
PROJEKTSTØTTE Kr. 120.000
STATUS Afsluttet.

PROJEKTTITEL **Regional Arctic Agenda 21 Analysis**
123/000-0161

PROJEKTANSVARLIG Miljøstyrelsen
PROJEKTFORMÅL Udarbejdelse af en analyse af bæredygtig udvikling i Arktis ved en amerikansk Ph.D studerende.

INDSATSOMRÅDE Biodiversitet
PROJEKTSTØTTE Kr. 70.000
STATUS Afsluttet
AFRAPPORTERING Projektet afsluttet med en rapport.

PROJEKTTITEL	Seminar on mercury 123/000-0183
PROJEKTANSVARLIG	Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for atmosfærisk miljø
PROJEKTFORMÅL	Projektet vedrører planlægningen af et internationalt seminar om kviksvovforurening i Arktis og udarbejdelse af en rapport fra seminaret, som afholdes i 2001 i Danmark.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 25.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet vil blive afrapporteret i en rapport om seminaret.
PROJEKTTITEL	Radionuclides phase 2 assessment 2001 123/000-0184
PROJEKTANSVARLIG	Forskningscenter RISØ
PROJEKTFORMÅL	Projektet, som er toårigt, har til formål at stille dansk ekspertise til rådighed for udarbejdelse af AMAPs næste assessment-rapport, som forventes publiceret i 2002. Projektet foretager i den forbindelse et assessment af resultaterne af de AMAP-projekter, som Forskningscenter Risø har gennemført siden 1997, og på grundlag heraf udarbejdes manuskripter til AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 313.189
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.
PROJEKTTITEL	Modelling programme 2001 123/000-0185
PROJEKTANSVARLIG	Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for atmosfærisk miljø
PROJEKTFORMÅL	Projektet skal i 2001 forbedre eksisterende, matematiske, computerbaserede transportmodeller for Arktis. Disse modeller, som udgør et værktøj for AMAPs assessment-arbejde, er en forudsætning for at identificere de forureningskilder, som via atmosfæriske transport bidrager til forureningen af Grønland og andre dele af Arktis.

Kombinationen af modelberegninger og monitoring anvendes til at vurdere forureningskoncentrationer og deposition i Arktis og til at vurdere meteorologiske forholds betydning for luftforureningen.

INDSATSOMRÅDE Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE Kr. 357.000
STATUS Igangværende
AFRAPPORTERING Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL **Assessment**
123/000-0186

PROJEKTANSVARLIG Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for atmosfærisk miljø
PROJEKTFORMÅL Projektet, som er toårigt, har til formål at stille dansk ekspertise til rådighed for udarbejdelse af AMAPs næste assessment-rapport, som forventes publiceret i 2002. Projektet foretager i den forbindelse et assessment af resultaterne af de AMAP-projekter, som Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for atmosfærisk miljø har gennemført siden 1997, og på grundlag heraf udarbejdes manuskripter til AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

INDSATSOMRÅDE Grænseoverskridende/regional forurening.
PROJEKTSTØTTE Kr. 357.000
STATUS Igangværende
AFRAPPORTERING Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL **Non-halogenated organic substances in the Greenland environment**
123/000-0187

PROJEKTANSVARLIG Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for miljøkemi
PROJEKTFORMÅL Projektet, som er toårigt, har til formål at stille dansk ekspertise til rådighed for udarbejdelse af AMAPs næste assessment-rapport, som forventes publiceret i 2002. Projektet foretager i den forbindelse et assessment af resultaterne af de AMAP-projekter, som Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for miljøkemi har gennemført siden 1997, og på grundlag heraf udarbejdes manuskripter til AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 106.460
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.
PROJEKTTITEL	Assessment of AMAP phase II, Faroe Islands 2001 123/000-0188
PROJEKTANSVARLIG	Miljø- og Levnedsmiddelstyrelsen
PROJEKTFORMÅL	Projektet, som er toårigt, har til formål at stille dansk ekspertise til rådighed for udarbejdelse af AMAPs næste assessment-rapport, som forventes publiceret i 2002. Projektet foretager i den forbindelse et assessment af resultaterne af de AMAP-projekter, som Miljø- og Levnedsmiddelstyrelsen i Thorshavn har gennemført siden 1997, og på grundlag heraf udarbejdes manuskripter til AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 278.300
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.
PROJEKTTITEL	AMAP phase II – Faroe Islands, core 1-01 123/000-0189
PROJEKTANSVARLIG	Miljø- og Levnedsmiddelstyrelsen
PROJEKTFORMÅL	Projektet viderefører og afslutter i 2001 et igangværende AMAP-projekt, som indsamler og analyserer færøske miljøprøver for POPer og tungmetaller med henblik på trend monitoring. Analyseresultaterne lagres i AMAPs internationale datacentre, hvor de skal danne grundlag for de nationale og internationale assessments, som publiceres i 2002.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 750.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL **Radionuclides, remaining phase 2 data, 2001**
 123/000-0190
PROJEKTANSVARLIG Forskningscenter RISØ
PROJEKTFORMÅL Projektet viderefører og afslutter i 2001 et igangværende AMAP-projekt, som med henblik på trend monitoring af radioaktivitetsniveauerne skal analysere allerede indsamlede miljøprøver samt enkelte nye prøver fra Grønland og Færøerne. Analyseresultaterne lagres i AMAPs internationale datacentre, hvor de skal danne grundlag for de nationale og internationale assessments, som publiceres i 2002.
INDSATSOMRÅDE Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE Kr. 556.350
STATUS Igangværende
AFRAPPORTERING Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL **Update on the contaminants on the Greenland Sea polar bear**
 123/000-0191
PROJEKTANSVARLIG Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø
PROJEKTFORMÅL Dette etårige projekt er en del af et større isbjørneprojekt, som tidligere er støttet af AMAP, AMP-V, Grønlands Hjemmestyre m.fl. Det samlede projekt har til formål at undersøge kontaminant-niveauerne i østgrønlandske bjørne og relatere disse til mulige effekter. Delprojektet foretager analyser af i forvejen indsamlede bjørneprøver, relaterer resultaterne til effekter i kranier og indre organer og foretager assessments af resultaterne med henblik på AMAPs nationale og internationale rapporter. Analyseresultaterne lagres i AMAPs internationale datacentre.
INDSATSOMRÅDE Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE Kr. 537.000
STATUS Igangværende
AFRAPPORTERING Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL **Administration af rejsemidler under Dancea**
 123/000-0192
 PROJEKTANSVARLIG Dansk Polarcenter
 PROJEKTFORMÅL Det Arktiske Miljøsekretariat bistår Miljøstyrelsen med administrationen i forbindelse med støtte til eksperter, rådgivere og oprindelige folks deltagelse i møder under Arktisk råd, AMAP, AMP-V og andre relevante fora.
 INDSATSOMRÅDE Grænseoverskridende/regional forurening
 PROJEKTSTØTTE Kr. 750.000
 STATUS Igangværende
 AFRAPPORTERING Status for projektet rapporteres løbende til Miljøstyrelsen.

PROJEKTTITEL **Bestemmelse af total dioxin aktivitet i humant blod:**
En stærk biomarkør
 123/000-0193
 PROJEKTANSVARLIG Aarhus Universitet
 PROJEKTFORMÅL Projektet, som bidrager til implementeringen af AMAPs effektmoniteringsprogram i Grønland, har til formål at bestemme en grønlandsk befolkningsgruppes totale eksponering og akkumulering af miljøkontaminanter med dioxinlignende aktivitet. Denne effektmarkør sammenholdes med genvariationer af enzymer involveret i metabolisering af en række sygdomme som f.eks. cancer, defekt fosterudvikling, reproduktionsforstyrrelser og organ-dysfunktioner.
 INDSATSOMRÅDE Grænseoverskridende/regional forurening
 PROJEKTSTØTTE Kr. 854.868
 STATUS Igangværende
 AFRAPPORTERING Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL **Miljøforurening og børns udvikling i Arktis**
 123/000-0194
 PROJEKTANSVARLIG Statens Institut for Folkesundhed
 PROJEKTFORMÅL Projektet, som bidrager til implementeringen af AMAPs effektmoniteringsprogram i Grønland, er et delprojekt under et flerårigt projekt, som har til formål at undersøge, om forurening af kosten

med PCB, pesticider eller kviksølv har negativ virkning på den tidlige neuropsykologiske og immunologiske udvikling hos grønlandske børn. Dancea har tidligere ydet tilskud til projektet over AMP-V-programmet, og andre finansieringskilder bidrager også til projektet.

INDSATSOMRÅDE Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE Kr. 110.185
STATUS Igangværende
AFRAPPORTERING Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTITTEL **AMAP biological time trend programme, analyses**
123/000-0195

PROJEKTANSVARLIG Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø
PROJEKTFORMÅL Projektet analyserer i 2001 miljøprøver for POPer og tungmetaller, som i 2000 blev indsamlet fra en række lokaliteter i Grønland. Det er tentativt planlagt, at der skal indsamles prøver hvert år frem til 2003 under dette projekt. Projektet skal med henblik på efterfølgende assessments tilvejebringe en højere opløsning af tidstrends (1-årige) i udvalgte dele af AMAPs biologiske basisprogram. Analyseresultaterne lagres i AMAPs internationale datacentre, hvor de skal danne grundlag for de nationale og internationale assessments, som publiceres i 2002.

INDSATSOMRÅDE Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE Kr. 442.000
STATUS Igangværende
AFRAPPORTERING Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTITTEL **Supplementary chemical analyses to the AMAP**
123/000-0196

PROJEKTANSVARLIG Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø
PROJEKTFORMÅL Projektet vedrører aktiviteter i 2001. Det omhandler tungmetal- og POP-analyser af prøver fra det marine miljø, der supplerer de prøver, som analyseres under det biologiske basisprogram og time trend-programmet. Analyseresultaterne lagres i AMAPs internatio-

nale datacentre, hvor de skal danne grundlag for de nationale og internationale assessments, som publiceres i 2002.

INDSATSOMRÅDE

Grænseoverskridende/regional forurening

PROJEKTSTØTTE

Kr. 291.000

STATUS

Igangværende

AFRAPPORTERING

Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL

Quality assurance of analyses of persistent organic pollutants

123/000-0197

PROJEKTANSVARLIG

Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for miljøkemi

PROJEKTFORMÅL

Hovedparten af POP-analyserne under de øvrige AMAP-projekter indkøbes i Canada. Dette projekt viderefører et kvalitetssikringsprogram, som gennemføres for de indkøbte POP-analyser. Projektet foretager i 2001 løbende kontrol med kvaliteten af de indkøbte analyser og orienterer Miljøstyrelsen og de involverede institutioner om resultaterne. Som en del af kvalitetssikringsprogrammet gennemfører Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for miljøkemi analyser for POPer på en mindre del af det grønlandske materiale, som indsamles af andre AMAP-projekter. Analyseresultaterne lagres i AMAPs internationale datacentre, hvor de skal danne grundlag for de nationale og internationale assessments, som publiceres i 2002.

INDSATSOMRÅDE

Grænseoverskridende/regional forurening

PROJEKTSTØTTE

Kr. 521.600

STATUS

Igangværende

AFRAPPORTERING

Projektet rapporteres løbende i rapporter til Miljøstyrelsen.

PROJEKTTITEL

Brominated Flame retardants in Greenland

123/000-0198

PROJEKTANSVARLIG

Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for miljøkemi

PROJEKTFORMÅL

Nyere undersøgelser har vist, at brommerede flammehæmmere ophobes i miljøet og i mennesker. Projektet, som afslutter et projekt, der blev indledt i 2000, har til formål at færdigudvikle en metode, der i løbet af 2001 sætter Danmarks Miljøundersøgelser i stand til at analysere for brommerede flammehæmmere: Projektet vil endvidere

analysere et antal grønlandske miljøprøver for brommerede flamme-hæmmere.

INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 656.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektets analyseresultater afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.
PROJEKTITTEL	Monitoring of atmospheric pollution in Greenland – Station Nord 123/000-0199
PROJEKTANSVARLIG	Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for atmosfærisk miljø
PROJEKTFORMÅL	Danmarks Miljøundersøgelser har siden 1994 gennemført et relativt omfattende Dancea-finansieret luftmoniteringsprogram på Station Nord i Nordøstgrønland. En udredningsgruppe har peget på, at det for at belyse eksponeringen fra det Nordamerikanske kontinent i Vestgrønland ville være hensigtsmæssigt at foretage luftmålinger i Vestgrønland. I forlængelse heraf er et andet AMAP-projekt, som Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for atmosfærisk miljø gennemfører, i gang med at opbygge en ny målestation ved Nuuk, som forventes af være operativ i begyndelsen af 2001. Et tredje projekt vedrører den fortsatte forbedring af en computermode, der belyser luftforureningen på den nordlige halvkugle i almindelighed og i Grønland i særdeleshed. Med opbygningen af stationen ved Nuuk og med model-værktøjet ved hånden kan aktiviteterne i Nordøstgrønland neddrøses med virkning fra 2001. I forlængelse heraf vil der i 2001, 2002 og 2003 under herværende projekt kun blive foretaget svovl-målinger i vinterhalvårene, og hjemsendt filtre fra Station Nord med henblik på evt. senere analyser for tungmetaller mv. Analyseresultaterne lagres i AMAPs internationale datacentre, hvor de skal danne grundlag for de nationale og internationale assessments, som publiceres i 2002.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 1.110.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL	Imunfunktionen hos færøske børn vurderet med vaccinationsresp 123/000-0200
PROJEKTANSVARLIG	Færøernes Sygehusvæsen
PROJEKTFORMÅL	Dette toårige projekt (2001-2002) sigter mod at vurdere effekten af forurening af marin kost på immunfunktionen hos færøske børn. Fødselskohorter er i forvejen etableret til belysning af konsekvenserne af denne type forurening. Projektet er således del af en projektplan, der sigter imod at undersøge, om øget eksposition af raske spædbørn for bl.a. kviksølv og POP'er har indflydelse på immunsystemet og dermed sundheden. Måling af antistofkoncentrationen efter vaccination vil danne grundlag for evaluering af immunfunktion. Antistofkoncentrationen mod difteri, mellemørebetændelse og Heamophilus-influenza vil blive undersøgt hos 250 børn.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 953.450
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL	Lead country function – human health 123/000-0201
PROJEKTANSVARLIG	Aarhus Universitet
PROJEKTFORMÅL	AMAP følger et Lead Country-princip, hvor Danmark har hovedansvaret for, at AMAPs internationale assessment-rapport vedrørende human health bliver udformet. Herværende toårige projekt har til formål at stille den nødvendige ekspertise til rådighed for organiseringen af det internationale arbejde og for afholdelse og planlægning af møder, redigering af tekster og lignende.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 854.988
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet følges løbende af Miljøstyrelsen, og afrapporteres i et afslutningsnotat ved projektets afslutning.

PROJEKTTITEL	National and international assessment of the human health programme 123/000-0202
PROJEKTANSVARLIG	Aarhus Universitet
PROJEKTFORMÅL	Projektet, som er toårigt, har til formål at stille dansk ekspertise til rådighed for udarbejdelse af AMAPs næste assessment-rapport, som forventes publiceret i 2002. Projektet foretager i den forbindelse et assessment af resultaterne af de AMAP-projekter, som Aarhus Universitet har gennemført siden 1997, og på grundlag heraf udarbejdes manuskripter til AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 1.376.742
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL	National og International assessment of humane data 123/000-0203
PROJEKTANSVARLIG	Færøernes Sygehusvæsen
PROJEKTFORMÅL	Projektet, som er toårigt, har til formål at stille færøsk ekspertise til rådighed for udarbejdelse af AMAPs næste assessment-rapport, som forventes publiceret i 2002. Projektet foretager i den forbindelse et assessment af resultaterne af AMAP-relevante projekter, som er gennemført på Færøerne og på grundlag heraf udarbejdes manuskripter til AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 372.136
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

PROJEKTTITEL	AMAP national and international assessment 123/000-0204
PROJEKTANSVARLIG	Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø
PROJEKTFORMÅL	Projektet, som er toårigt, har til formål at stille dansk ekspertise til rådighed for udarbejdelse af AMAPs næste assessment-rapport, som forventes publiceret i 2002. Projektet foretager i den forbindelse et assessment af resultaterne af de AMAP-projekter, som Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø har gennemført siden 1997, og på grundlag heraf udarbejdes manuskripter til AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002. Projektet varetager endvidere koordinationen med øvrige involverede afdelinger i Danmarks Miljøundersøgelser i forbindelse med udarbejdelse af assessmentene.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 1.127.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Projektet afrapporteres i AMAPs nationale og internationale assessment-rapporter i 2002.

8 Det Arktiske Miljøprogram – Videnopbygning

AMP-videnopbygning støtter projekter, der bidrager med ny viden om miljø- og naturrelaterede forhold i Arktis. Projekterne skal derudover bidrage til en miljømæssig bæredygtig samfundsudvikling i Arktis, især i Grønland. Projekter på Færøerne med arktisk relevans kan dog også opnå støtte.

Projekter under AMP-videnopbygning var i 2000 fortsat opdelt inden for de fire hovedområder: grænseoverskridende forurening, biodiversitet, klimaændringer og ozonlagets betydning.

Desuden var der et særligt ønske om at se projekter inden for områderne:

- Forvaltningsrelaterede forskningsaktiviteter til brug for administration af erhvervsudøvelse med betydning for miljø og natur, herunder undersøgelser med relation til alternativ erhvervsudøvelse, som kan bidrage til økonomisk og miljømæssig bæredygtig udvikling i Arktis
- Initiativer som bidrager til øget miljøbevidsthed i lokalsamfundene eller bidrager til øget viden om miljø og natur i befolkningen
- Initiativer der sigter på at forbedre og bevare det lokale miljø

8.1 AMP-V PROJEKTLISTE

PROJEKTTITEL	Long term records of atmospheric deposition of Hg, Cd, Pb and Persistent Organic Pollutants (POPs) in peat cores from arctic bogs (Carey Islands, Greenland and Faroe Islands) 123/000-0162
PROJEKTANSVARLIG	Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø
PROJEKTFORMÅL	Formålet er ud fra tørvemoseprøver at bestemme baggrundskoncentrationerne og de atmosfæriske fluxe af Hg, Cd, Pb og POPer i Grønland og på Færøerne. Desuden er det formålet at belyse, hvorledes disse har varieret gennem tiden i relation til Holocene klimaændringer og vulkanske udbrud.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 1.000.000
STATUS	Igangværende

AFRAPPORTERING	I videnskabelige afhandlinger, via internettet samt på kongresser.
PROJEKTTITEL	Kviksølv i Arktis 123/000-0163
PROJEKTANSVARLIG	Syddansk Universitet, Kemisk Institut
PROJEKTFORMÅL	Formålet er at undersøge kviksølvdeposition i Grønland ved hjælp af passiv opsamling af kviksølv og ozon. Dette er en ny og billig metode til bestemmelse af luftens indhold af enkeltkomponenter og specielt velegnet til brug i arktiske områder, da den ikke kræver elektricitet på målestedet. De opnåede resultater vil blive sammenlignet med samtidige måleresultater opnået med et kommercielt instrument samt med Danmarks Miljøundersøgelses mæleresultater fra Station Nord opnået med konventionelle målemetoder. Derved opnås dels en undersøgelse af eksistensen af en korrelation mellem deposition af kviksølv og meget lave koncentrationer af ozon om foråret i Arktis dels en undersøgelse af det geografiske omfang af kviksølvdepositionen i Grønland.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 655.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Resultaterne vil blive præsenteret på kongresser og i videnskabelige artikler. Desuden vil der være en løbende rapportering til Dancea.
PROJEKTTITEL	Optælling af narhvalerne i Vestgrønland 123/001-0215
PROJEKTANSVARLIG	Grønlands Naturinstitut
PROJEKTFORMÅL	Projektets formål er ved flyoptællinger af narhvaler ved Vestgrønland i sommer- og efterårsmånederne at fremskaffe data, som kan: <ul style="list-style-type: none"> • Belyse betydningen af det omstridte reservat i Melville Bugten • Bidrage til at afgøre, om den canadiske-grønlandske udnyttelse af narhvaler lokalt og generelt er bæredygtig • Sikre den korrekte klassificering af narhvalerne i CITES liste system.
INDSATSOMRÅDE	Biodiversitet/monitoring
PROJEKTSTØTTE	Kr. 1.200.000
STATUS	Igangværende

AFRAPPORTERING	Som en teknisk rapport fra Grønlands Naturinstitut samt i videnskabelige tidsskrifter.
PROJEKTTITEL	Grønlands marine bundfauna: diversitet og udbredelse fra kysten til 1000 meters dybde 123/001-0216
PROJEKTANSVARLIG	Københavns Universitet, Zoologisk Museum
PROJEKTFORMÅL	I projektet vil den i flere hundrede publikationer spredte information samt et stort antal upublicerede oplysninger om den grønlandske marine bundfauna blive samlet i en sammenhængende fremstilling. De konkrete resultater vil være: <ul style="list-style-type: none"> • En liste over marine, grønlandske, bundlevende hvirvelløse dyr med angivelse af hver enkelts arts korrekte latinske navn • En database, som indeholder alle publicerede samt et antal upublicerede fundsteder for disse dyr • En tabellarisk oversigt, der angiver hver enkelt arts udbredelse langs den grønlandske kyst, fra kystlinien ned til 1000 meters dybde, subsidiært til søterritoriets grænse • En bibliografi over den her omhandlede fauna.
INDSATSOMRÅDE	Biodiversitet/monitoring
PROJEKTSTØTTE	Kr. 800.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Som teknisk rapport samt i muligt omfang på internettet.
PROJEKTTITEL	Blybelastning af grønlandske fugle som følge af anvendelse af blyhagl 123/001-0217
PROJEKTANSVARLIG	Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø
PROJEKTFORMÅL	Formålet er at skabe et sikrere grundlag til at vurdere den humane blyeksponering fra anvendelsen af blyhagl i Grønland samt at få data til at vurdere mulige effekter på fuglene af hagl fra anskudning og af hagl optaget med føden. Resultaterne forventes anvendt af den grønlandske miljøforvaltning ved vurdering af fortsat anvendelse af blyhagl i Grønland.
INDSATSOMRÅDE	Biodiversitet/monitoring
PROJEKTSTØTTE	Kr. 430.000

STATUS Igangværende
AFRAPPORTERING Som en teknisk rapport fra Danmarks Miljøundersøgelser samt ved en international miljøkonference.

PROJEKTTITEL **Overvintrende edderfugle i Grønland: Lokale og internationale trækbevægelser samt effekter af anskydning.**

123/001-0218

PROJEKTANSVARLIG Grønlands Naturinstitut

PROJEKTFORMÅL Projektets formål er at udbygge vidensgrundlaget om den fælles grønlandske/canadiske edderfuglebestand. Desuden ved hjælp af satellittelemetri at øge viden om udbredelse og fordeling af edderfugle i åbentvandsområder ved Vestgrønland med henblik på videreudvikling af metoder til bestandsmonitoring, udpegning af følsomme områder i forbindelse med olieeftersforskning og fuglenes fordeling og bevægelse i relation til jagtlig udnyttelse. Desuden at belyse omfanget og effekten af anskydninger på edderfugle.

INDSATSOMRÅDE Biodiversitet/monitoring

PROJEKTSTØTTE Kr. 1.802.000

STATUS Igangværende

AFRAPPORTERING Tre tekniske rapporter fra Grønlands Naturinstitut, artikler i videnskabelige tidsskrifter, indlæg i PITU og Polarfronten, offentlige orienteringsmøder samt via den grønlandske dagspresse.

PROJEKTTITEL **Status for grønlandske Ramsarområder**

123/001-0219

PROJEKTANSVARLIG Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø

PROJEKTFORMÅL I projektet skal der:

- Udarbejdes en status for Grønlands Ramsarområder med hensyn til populationsudviklingen hos de arter, der benytter områderne, deres beskyttelsesforhold og behov, især med hensyn til vandfugle, men også andre fugle, pattedyr, invertebrater og planter kan inddrages
- Baseret på tilgængelig viden foretages en vurdering af andre kendte områder, der kan tænkes at leve op til kriterierne for udpegning af Ramsarområder.

INDSATSOMRÅDE	Biodiversitet/monitoring
PROJEKTSTØTTE	Kr. 120.000
STATUS	Afsluttet
AFRAPPORTERING	"The Greenland Ramsar sites – a status report" – teknisk rapport fra Danmarks Miljøundersøgelser no. 346.
PROJEKTTITEL	Olie- og benzinspild – en trussel for vandmiljøet? 123/001-0220
PROJEKTANSVARLIG	Danmarks Tekniske Universitet, Center for arktisk teknologi
PROJEKTFORMÅL	Formålet er at stimulere den grønlandske lokalbefolknings miljøbevidsthed. At uddanne en kreds af lærere, teknikere og andre til en forståelse af miljøproblematikken. At gennemføre en foreløbig kortlægning af olie-/benzinspild og en vurdering af betydningen heraf for det ferske og det marine miljø. At engagere pressen lokalt og på landsplan i emnet.
INDSATSOMRÅDE	Info/lokal miljøbevidsthed
PROJEKTSTØTTE	Kr. 500.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Som en teknisk rapport samt via den grønlandske dagspresse.
PROJEKTTITEL	Solvarmeanlæg i Sisimiut 2000 123/001-0221
PROJEKTANSVARLIG	Bygge- og anlægsskolen i Sisimiut
PROJEKTFORMÅL	Som en fortsættelse af et tidligere projektsamarbejde mellem Sannartornermik Iliniarfik (Bygge- og Anlægsskolen i Sisimiut) og Center for arktisk teknologi, Danmarks Tekniske Universitet, opstilles i Sisimiut et solvarmeanlæg på skolens kollegiebygning. Opstillingen vil ske under Danmarks Tekniske Universitets kursus i Arktisk Teknologi sommeren 2000. Formålet er at få afklaret potentialet for solvarme i Grønland med henblik på en reduktion af luftforureningen.
INDSATSOMRÅDE	Info/lokal miljøbevidsthed
PROJEKTSTØTTE	Kr. 400.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Som tekniske rapporter samt via en hjemmeside på internettet.

PROJEKTTITEL	Effekter af UV-B strålingen på produktion og omsætning af organisk stof i havområder ved Grønland 123/001-0222
PROJEKTANSVARLIG	Dansk Hydraulisk Institut, Institut for vand og miljø
PROJEKTFORMÅL	Formålet er at vurdere UV-B strålingens betydning for produktion og omsætning af organisk stof i havområderne ved Grønland. Projektet omfatter kontinuerede målinger af UV-B indstrålingen til jordoverfladen i vækstsæsonen 2001 samt feltkampagner ved Disko og Nuuk, hvor effekter af "naturlig" UV-B stråling på bakterie- og algeplankton vil blive undersøgt. Projektet bygger videre på tidligere udførte målinger ved Disko i sensommeren 1998 og vil derudover omfatte en interkalibrering af UV-B målinger mellem Asiaq og Danmarks Meteorologiske Institut.
INDSATSOMRÅDE	Ozon/klima
PROJEKTSTØTTE	Kr. 1.000.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Som artikler i internationale tidsskrifter samt i de nationale tidsskrifter Uppik, Suluk og Polarfronten. Desuden via en hjemmeside på internettet.

PROJEKTTITEL	Oxidation af sulfidholdige materialer – en kilde til tungmetalfurening af arktiske økosystemer 123/001-0223
PROJEKTANSVARLIG	Københavns Universitet, Geografisk Institut
PROJEKTFORMÅL	Projektet udgør anden og afsluttende del af et igangværende AMP-V projekt. Det samlede projekt har følgende forventede resultater: <ul style="list-style-type: none"> • Ny viden om oxidation af sulfidholdige materialer, herunder de delprocesser, der er bestemmende for frigivelsen af tungmetaller fra mineaffald deponeret i Arktis • Ny viden om mulighederne for at begrænse frigivelsen af tungmetaller fra mineaffald • Ny strategisk viden om processer, der kan optimere tilbageholdelsen af tungmetaller i det terrestriske miljø ved udnyttelse af arktiske forhold • Ny viden om processer, der er bestemmende for i hvilken form

	tungmetaller transporteres i vandløb og senere sedimenteres og ophobes i marine sedimenter
	<ul style="list-style-type: none"> • Dokumentation for den økologiske effekt og biologiske tilpasningsevne ved en tungmetalbelastning af marine miljøer med henblik på udvikling af nye metoder til biologisk miljøovervågning.
INDSATSOMRÅDE	Grænseoverskridende/regional forurening
PROJEKTSTØTTE	Kr. 1.008.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Afsluttende rapport på dansk og engelsk til henholdsvis Miljøstyrelsen og Nanisivik Mine i Canada, artikler i internationale tidsskrifter samt via en hjemmeside på internettet.
PROJEKTTITEL	Kortlægning af status og behov for forskning og videnopbygning i forbindelse med miljøeffekter af oliespild i Grønland 123/001-0234
PROJEKTANSVARLIG	Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø
PROJEKTFORMÅL	Projektets formål er at tilvejebringe et overblik over eksisterende viden og vidensmiljøer i Danmark/Grønland samt at identificere og vurdere behov for yderligere forskning og videnopbygning, der er relevant i relation til miljøeffekter af oliespild i Grønland – offshore og onshore. Dette omfatter vurdering af mulige effekter, vurdering af metoder til begrænsning af effekter og vurdering af metoder til overvågning. Redegørelsen omfatter ikke kortlægning af metoder til opsamling af olie i det akutte beredskab.
INDSATSOMRÅDE	Miljøproblemer/administration
PROJEKTSTØTTE	Kr. 112.000
STATUS	Igangværende
AFRAPPORTERING	Udarbejdelse af en redegørelse til Miljøstyrelsen og Det Rådgivende Udvalg for Arktis.

9 Det Arktiske Miljøprogram – konkrete tiltag

Aktiviteterne i dette delprogram iværksættes som hovedregel inden for rammer aftalt med Grønlands Hjemmestyre og andre instanser med ansvar for eller indflydelse på miljøtilstanden i Grønland og Arktis som helhed. Initiativerne kan have karakter af videnopbygning, fysiske anlæg, informationsaktiviteter, administrative værktøjer m.m.

Der kan ydes støtte til projekter, der sigter på at bevare det lokale miljø, fremme miljøbevidstheden og miljøindsatsen og sikre en bæredygtig erhvervs- og samfundsudvikling. Der fokuseres på udvikling af relevante tekniske løsninger på specifikke arktiske miljøproblestillinger i Grønland, som opstår med den samfundsmæssige udvikling, såsom bl.a. sikring af rent drikkevand, tidssvarende affaldshåndtering, energibesparende foranstaltninger og tidssvarende energiproduktion samt etablering af planlægningsgrundlag for egentlige sammenhængende sektorindsatser.

9.1 AMP-K AKTIVITETER I ÅR 2000

I juni 1999 indgik regeringen og landsstyret en aftale om et ekstraordinært sektorprogram for renoveringsindsatser med en årlig samlet ramme på 325 mill. kr. Heraf ville regeringen søge om bevilling til et årligt bidrag på 50 mill. kr. i årene 2000 - 2003 gennem Dancea-ordningen. For en nærmere beskrivelse af programmet se kapitel 5.

Som udmøntning af aftalen mellem regeringen og landsstyret om et ekstraordinært sektorprogram for renoveringsindsatser i Grønland blev der på finansloven for år 2000 afsat 50 mill. kr. som særskilt bidrag. Samtidig blev bevillingen til de hidtidige Dancea-aktiviteter beskåret, således at der for år 2000 ikke har været støttemidler til konkrete miljøprojekter i Grønland ud over de, som indgik i sektorprogrammet.

For år 2001 er bevillingen øget, således at det igen er muligt at støtte konkrete miljøprojekter ud over sektorprogrammet.

10 De oprindelige folks sekretariat (IPS) og NGO'er med tilknytning til Arktis

Dancea-støtten til de oprindelige folk i Arktis omfatter både tilskud og afholdelse af udgifter til inddragelse af de oprindelige folks organisationer i internationalt miljøsamarbejde samt støtte til konkrete projekter. Støtten omfatter bl.a. bistand til oprindelige folk i den arktiske del af Rusland i deres bestræbelser på at opnå tælelige miljøforhold.

Endvidere afholdes der udgifter til drift af de oprindelige folks sekretariat, der har til formål at inddrage og bistå de oprindelige folks organisationer (ICC, Same Rådet, RAIPON, AIA, Athabaskanerne og Gwichin) i det arktiske miljøsamarbejde.

Der ydes støtte til NGO'ere med tilknytning til Arktis med henblik på fremme af en bæredygtig udvikling samt miljø- og naturbevarelse. Her lægges særlig vægt på at støtte udviklingen blandt de oprindelige folk i Rusland.

10.1 PROJEKTLISTE

PROJEKTTITEL	Publikation Arctic Leaders Summit III
	123/000-0074
PROJEKTANSVARLIG	Arctic Information
PROJEKTFORMÅL	Støtte til udarbejdelse af publikation fra Arctic Leaders Summit III
INDSATSOMRÅDE	Oprindelige folk
PROJEKTSTØTTE	Kr. 60.000
STATUS	Afsluttet
PROJEKTTITEL	ICC støtte 2000
	123/000-0150
PROJEKTANSVARLIG	Inuit Circumpolar Conference, Grønland
PROJEKTFORMÅL	Støtte til ICC, Grønlands varetagelse af formandskabet for det internationale ICC samt til ICC, Grønlands deltagelse i møder i Arktisk Råds miljøarbejdsgrupper.
INDSATSOMRÅDE	Oprindelige folk
PROJEKTSTØTTE	Kr. 1.407.795
STATUS	Afsluttet

PROJEKTTITEL	Natur og Folk i Nord 2000 123/000-0152
PROJEKTANSVARLIG	Natur og Folk i Nord
PROJEKTFORMÅL	Støtte til Natur og Folk i Nord anvendes hovedsagelig til drift af sekretariatet.
INDSATSOMRÅDE	Oprindelige folk
PROJEKTSTØTTE	Kr. 183.700
STATUS	Afsluttet
PROJEKTTITEL	Sustainable development for indigenous populations of the Russian Arctic 123/000-0168
PROJEKTANSVARLIG	ACOPS
PROJEKTFORMÅL	Støtte til ACOPS anvendes til at udarbejde et Arctic Charter, der sikrer beskyttelse af levesteder og traditionelle levevilkår for de oprindelige folk i den russiske del af Arktis.
INDSATSOMRÅDE	Info m.m.
PROJEKTSTØTTE	Kr. 602.000
STATUS	Igangværende
PROJEKTTITEL	Seed Assistance to Centre for Indigenous Peoples, 2001 123/000-0170
PROJEKTANSVARLIG	TGK Consult
PROJEKTFORMÅL	Støtte til at etablere et projektcenter for RAIPON i Moskva for de oprindelige folk.
INDSATSOMRÅDE	Kapacitetsopbygning
PROJEKTSTØTTE	Kr. 999.884
STATUS	Igangværende
PROJEKTTITEL	IPS Stakeholder Seminar 123/000-0206
PROJEKTANSVARLIG	Grønlands Hjemmestyre
PROJEKTFORMÅL	Støtte til et seminar for de oprindelige folks organisationer og andre IPS interessenter, hvor man på baggrund af IPS evalueringsrappor-

ten vil fremsætte forslag til den fremtidige organisation og arbejdsområde for IPS.

INDSATSOMRÅDE	Videnopbygning
PROJEKTSTØTTE	Kr. 524.000
STATUS	Igangværende
PROJEKTITTEL	IPS sekretariatet 2., 3. og 4. kvartal 123/001-0011
PROJEKTANSVARLIG	Grønlands Hjemmestyre
PROJEKTFORMÅL	Støtte til driften af sekretariatet hvis hovedopgave er at sikre inddragelse af de oprindelige folks organisationers synspunkter i det arktiske miljøsamarbejde – AEPS under Arktisk Råd.
INDSATSOMRÅDE	Oprindelige folk
PROJEKTSTØTTE	Kr. 2.025.725
STATUS	Igangværende
PROJEKTITTEL	Evaluering af de oprindelige folks sekretariat 123/001-0191
PROJEKTANSVARLIG	COWI A/S
PROJEKTFORMÅL	Tillægstilsagn til evalueringen af de oprindelige folks sekretariat, der foregik i 1999.
INDSATSOMRÅDE	Oprindelige folk
PROJEKTSTØTTE	Kr. 22.233
STATUS	Afsluttet
PROJEKTITTEL	The Conservation Value of Sacred Sites of Indigenous peoples 123/034-0003
PROJEKTANSVARLIG	CAFF Sekretariat
PROJEKTFORMÅL	Støtte til at indsamle data og dokumentation i den russiske del af Arktis vedrørende den arktiske biodiversitet og hellige steder og sammenhængen mellem hellige steder og biologiske værdier.
INDSATSOMRÅDE	Vidensopbygning
PROJEKTSTØTTE	Kr. 545.882
STATUS	Igangværende

PROJEKTTITEL	2nd fase of Fact Finding Mission 123/034-0004
PROJEKTANSVARLIG	TGK Consult
PROJEKTFORMÅL	Forundersøgelserprogram – det andet i rækken – i Kamchatka for at fremme en bæredygtig udvikling for de oprindelige folk i regionen og for at identificere konkrete projekter, der kan iværksættes for at forbedre miljøet og understøtte de oprindelige folks traditionelle levevis.
INDSATSOMRÅDE	Oprindelige folk
PROJEKTSTØTTE	Kr. 921.950
STATUS	Afsluttet
PROJEKTTITEL	Støtte til INFONORs arbejde i Danmark og Rusland for oprindelige folk 123/034-0005
PROJEKTANSVARLIG	INFONOR v/Claus Oreskov
PROJEKTFORMÅL	Støtten anvendes til, at INFONOR, en NGO-organisation, kan støtte konkrete projekter for de oprindelige folk i Rusland samt kapacitetsopbygning af INFONOR.
INDSATSOMRÅDE	Vidensopbygning
PROJEKTSTØTTE	Kr. 710.000
STATUS	Igangværende

11 Arktis i øvrigt

Foruden aktiviteterne i delprogrammerne under Dancea er der en række andre tværgående aktiviteter, som mest hensigtsmæssigt er samlet nedenstående. Det drejer sig om udgifter vedrørende det Rådgivende Udvalg for Arktis, rejseudgifter, publiceringsudgifter, annoncer m.v.

11.1 ØVRIG PROJEKTLISTE

PROJEKTTITEL	Det Rådgivende Udvalg for Arktis 2000 123/000-0175
PROJEKTANSVARLIG	Miljøstyrelsen
PROJEKTFORMÅL	Det Rådgivende Udvalg for Arktis bistår Miljøstyrelsen i administrationen af bevillingen til miljøbistand til Arktis (Dancea).
INDSATSOMRÅDE	Info/administration
PROJEKTSTØTTE	Kr. 400.000
STATUS	Igangværende
PROJEKTTITEL	Øvrige projekter i alt 123/000-0006, 123/000-0129, 129-0154, 129-0234, 123/034-0002, 123/000-0155, 123/001-0224
PROJEKTANSVARLIG	Danmarks Miljøundersøgelser, Miljøstyrelsen, TGK Consult, Jonna Odgaard
PROJEKTFORMÅL	Rejseudgifter i forbindelse med drift af sekretariat, annonceudgifter vedr. indkaldelse af ansøgninger, trykning af årsberetning for 1999, artikler om miljødebat.
INDSATSOMRÅDE	Info/administration/lokal miljøbevidsthed
PROJEKTSTØTTE	Kr. 243.151,99 ialt
STATUS	Afsluttet

12 Bilag

12.1 FORKORTELSER OG FORKLARINGER

- AEPS Arctic Environmental Protection Strategy. Strategi om beskyttelse af miljøet i Arktis vedtaget af de otte arktiske lande USA, Canada, Danmark, Norge, Sverige, Finland, Rusland og Island på Rovaniemi-konferencen i 1991.
- AIA Aleut International Association er en NGO-organisation, der repræsenterer Aleuterne i USA og Rusland.
- ACOPS Advisory Committee on Protection of the Sea er en global NGO-organisation, der beskæftiger sig med beskyttelse af havmiljøet.
- AMAP Arctic Monitoring and Assessment Programme. Programmets formål er at overvåge niveauerne af forurening i alle dele af det arktiske miljø og at undersøge effekterne heraf samt at kortlægge transportvejene til Arktis og i Arktis. Endvidere at dokumentere udviklingen i forureningstilstanden i Arktis og at udarbejde statusrapporter herom samt rådgive regeringerne om iværksættelse af miljøforanstaltninger i Arktis.
- AMP Det Arktiske Miljøprogram støtter projekter, der genererer og dokumenterer ny viden af betydning for løsning af miljøproblemer i arktiske samfund. Projekterne skal derved bidrage til en miljømæssig bæredygtig samfundsudvikling i Arktis, primært i den danske del af Arktis. Herudover støtter Det Arktiske Miljøprogram initiativer, der sigter på at forbedre og bevare det lokale miljø og fremme miljøbevidstheden i Grønland.
- AMP-V (Videnopbygning): Har et årligt opslag i december, hvor alle kan ansøge om midler.
- AMP-K (konkrete tiltag): Projekter der som hovedregel er aftalt med lokale myndigheder eller virksomheder, institutioner og lignende.
- ATHABASKANERE Er en NGO-organisation, der repræsenterer Athabaskanere i USA og Canada.
- CAFF Conservation of Arctic Flora and Fauna blev oprettet i 1991. Programmets formål er at bevare arktiske flora- og faunaarter, deres diversitet og levesteder samt beskytte det arktiske økosystem. Endvidere skal CAFF samarbejde om en mere effektiv forskning, bæredygtig udvikling og naturbevaring.

- DANCEA Dancea (Danish Cooperation for Environment in the Arctic) er et af de tre miljøbistandsprogrammer under miljø-, freds- og stabilitetsrammen.
- DGI Det dansk-grønlandske initiativ er et projekt, der støtter de oprindelige folk i Rusland.
- GWICH'IN Er en NGO-organisation, der repræsenterer indianere i USA og Canada.
- ICC Inuit Circumpolar Conference er en NGO-organisation, der repræsenterer inuitter i Canada, Grønland, USA og i Rusland (Chukotka).
- IPS Indigenous Peoples Secretariat. Sekretariatet blev etableret i 1993. Sekretariatets formål er at støtte de oprindelige folks organisationer i Arktis, så de kan deltage aktivt i det arktiske miljø samarbejde.
- IWGIA International Working Group for Indigenous Affairs er en global NGO-organisation, der samler data om oprindelige folk og udgiver diverse publikationer.
- MIFRESTA Miljø, freds- og stabilitetsrammen afløste MIKA-rammen i 1999 (Miljø- og katastroferammen, der blev oprettet i 1993 som opfølgning på FNs konference om miljø og udvikling i Rio de Janeiro i 1992.)
- NFN Natur og Folk i Nord er en arktisk NGO-organisation, der støtter de oprindelige folk i Nord.
- PAME Protection of the Arctic Marine Environment blev oprettet i 1993. Programmets formål er at vurdere de foranstaltninger, der er nødvendige for at beskytte det arktiske havmiljø mod forurening fra skibsfarten, off-shore-industrien samt fra landbaserede aktiviteter.
- RAIPON Russian Association of Indigenous Peoples of the North er en NGO-organisation, der repræsenterer 29 oprindelige folks organisationer i Rusland.

12.2 OPLYSNINGER OM DANMARKS MILJØBISTAND

Betænkning nr. 1252 Danmarks Internationale indsats, regeringens handlingsplan for den nye internationale miljø og katastroferamme, juni 1993.

Delstrategi vedrørende indsatser til beskyttelse af det arktiske miljø, Miljøministeriet 1994.

Strategi for Miljøbistand til udviklingslande under Miljø- og katastroferammen, Udenrigsministeriet, Miljø- og Energiministeriet, 1996.

Miljøindsatsen i Arktis. Rapport fra Miljøstyrelsen, 1998.

Natur- og Miljøpolitisk redegørelse, Miljø og Energiministeriet, 1999.

"Et dansk bidrag til en renere klode", Miljø- og Energiministeriet, Miljøstyrelsen 1999.

"A Danish contribution to a cleaner World", Ministry of Environment and Energy, Danish EPA 1999.

"MiljøDanmark", nr. 6 "Dansk miljøbistand" 1999.

Det arktiske miljøprogram, ansøgningsmateriale til Det arktiske miljøprogram, vejledning og diskette, Miljøstyrelsen, Kontoret for Nordsamarbejde og Miljøeksport, 2000.

Danceas danske hjemmeside: <http://www.mst.dk/dancea>

Danceas engelske hjemmeside: <http://www.mst.dk/dancea-uk>

Dansk Polarcenters hjemmeside: <http://www.dpc.dk/>

AMAPs hjemmeside: <http://www.grida.no/amap/>

Arktisk Råd hjemmeside: <http://arctic-council.usgs.gov/>

Indigenous Peoples Secretariat: <http://www.arcticpeoples.org>

Nærmere oplysninger om rapporterne, herunder hvorledes de rekvireres, kan fås ved henvendelse til Det Arktiske Miljøsekretariat på telefon 32 88 01 19.

12.3 DET RÅDGIVENDE UDVALG FOR ARKTIS 2000

Chefrådgiver Marianne Jensen, formand

ILO, Geneve

Journalist Anne-Marie Bjerg

WWF Verdensnaturfonden

Direktør Martin Ghisler

Danmarks & Grønlands Geologiske Undersøgelser

Professor Philippe Grandjean

Syddansk Universitet, Afdeling for miljømedicin

Universitetsdirektør Anne Grete Holmsgaard

Danmarks Tekniske Universitet

Lektor Christian Lohse

Syddansk Universitet, Kemisk Institut

Konsulent Finn Lyngø

Grønlands Hjemmestyre, Danmarkskontoret

Akademiingeniør Henrik Nørrelund Mai

Niras, Allerød og Nuuk

Forskningschef Rolf Norstrand

Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut

Statsbiolog Hanne Petersen

Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for arktisk miljø

Direktør, civiløkonom Preben Schou

Poppelalle 12B, 2840 Holte

Direktør Hans J. Høyer
Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Miljø og Natur

Direktør Martha Labansen
KANUKOKA,
De Grønlandske Kommuners Landsforening

Afdelingsleder Jacob Pauli Joensen
Miljø- og Levnedsmiddelstyrelsen på Færøerne

12.4 KOORDINATIONSGRUPPEN FOR AMAP 2000

Kontorchef Lars Moseholm, formand

Miljøstyrelsen

Konsulent Ole Samsing

Udenrigsministeriet

Konsulent Kirsten Trolle

Statsministeriet

Embedslæge Anders Carlsen

Embedslægerne i Viborg Amt

Seniorrådgiver Jørgen S. Søndergaard

Grønlands Hjemmestyre

Afdelingsleder Jacob Pauli Joensen

Miljø- og Levnedsmiddelstyrelsen, Tórshavn

Lektor Jens C. Hansen

Aarhus Universitet

Statsbiolog Hanne Petersen

Danmarks Miljøundersøgelser

Seniorforsker Niels Zeuthen Heidam

Danmarks Miljøundersøgelser

Kemiker Jesper Platz,

Danmarks Miljøundersøgelser

Programleder Sven P. Nielsen

Forskningscenter Risø

Fuldmægtig Birte Rindom, næstformand
Miljøstyrelsen

Cand. scient. Ulrik Torp
Miljøstyrelsen

Cand. scient. Kjeld F. Jørgensen
Miljøstyrelsen

Cand.med.vet. Linda Bagge
Miljøstyrelsen

Registreringsblad

UDGIVER	Miljø- og Energiministeriet. Miljøstyrelsen, Strandgade 29, 1401 København K, telefon 32 66 01 00, telex 32 66 04 79. http://www.mst.dk		
UDGIVELSEÅR	2001		
TITEL	Miljøindsatsen i Arktis 2000		
UNDERTITEL	Aktiviteter støttet af DANCEA		
UDFØRENDE INSTITUTION(ER)	Miljøstyrelsen		
RESUMÉ	Beretningen for 2000 indeholder en gennemgang af aktiviteter og initiativer, der er støttet over Dancea-rammen. Beretningen indeholder endvidere emner om hvidhvalskampagnen i Grønland, de oprindelige folk i Rusland og mulige følger af forureningen med miljøfremmede stoffer i Grønland og Færøerne. Endelig orienteres om indsatsen for miljøvenlig bygningsrenovering i Grønland.		
EMNEORD	Arktis; støtteordninger; projekter; oprindelige folk; Grønland; naturressourcer; AMAP		
ANDRE OPLYSNINGER	Omslagsfoto: US Geological Survey Eros. Alaska Field Service.		
MD./ÅR FOR REDAKTIONENS AFSLUTNING	Juni 2001	SIDEANTAL	88
FORMAT	A5	OPLAG	1.300
TRYK	Saloprint A/S	ISBN	87-7944-603-5
	ISSN:	PRIS	gratis
KAN REKVIRERES I	Miljøbutikken, Læderstræde 1-3, 1201 København K telefon 33 95 40 00, telefax 33 92 76 90, e-post butik@mem.dk		

Miljøindsatsen i Arktis 2000

Beretningen for 2000 indeholder en gennemgang af aktiviteter og initiativer, der er støttet over Dancea-rammen.

Beretningen indeholder endvidere emner om hvidhvalskompagnen i Grønland, de oprindelige folk i rusland og mulige føler af forureningen med miljøfremmede stoffer i Grønland og Færøerne. Endelig orienteres om indsatsen for miljøvenlig bygningsrenovering i Grønland.

ISBN: 87-7944-250-1

Pris: Gratis

Publikationen kan rekvireres i Miljøbutikken

Læderstræde 1-3, 1203 København K

Telefon 33 95 40 00, Telefax 33 92 76 90

Miljø- og Energiministeriet

Miljøbistand Nord - DANCEA

Danish Cooperation for Environment in the Arctic

Miljøstyrelsen, Strandgade 29, 1401 København K

Tlf. 32 66 01 00. Internet: www.mst.dk